

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

J.H. Veefkind, Krommenie

Maria, de profetes

Maria dan nam een pond echte, kostbare nardusmirre, en zij zalfde de voeten van Jezus en droogde zijn voeten af met haar haren...

Johannes 11:55-12:3

„Uit de sfeer van haat en intrige brengt de zalving te Bethanië ons midden in de liefde” (E.L. Smelik). Hoe groot de liefde van Maria voor Jezus is, kunnen we lezen in alle verklaringen van de bijbel, maar niet in de bijbel zelf! Deze zwijgt hierover in alle talen.

Haat en intrige vormden inderdaad de sfeer binnen het sanhedrin (zie 11:46-57). Maar haat en intrige heers-ten ook tijdens de maaltijd in Beta-nië.

Sommigen spraken verontwaardigd tot elkaar: Waartoe dient die verkwisting der mirre (Marcus 14:4). Toen de discipelen dit zagen, waren zij verontwaardigd en zeiden: Waartoe die verkwisting? (Matteüs 26:8). Júdas Iskariot, één van zijn discipelen, die Hem verraden zou, zeide: Waarom is deze mirre niet voor driehonderd schellingen verkocht en aan de armen gegeven? (Johannes 12:4v.)

Het vierde evangelie zet dus de puntjes op de i. Bovendien: „Maar dit zeide hij niet, omdat hij zich om de armen bekommerde, maar omdat hij een dief was en als beheerder der kas de inkomsten wegnam”.

Vele verklaarders zien in 11:55-57 niet meer dan een overgang van hoofdstuk 11 naar hoofdstuk 12. In werkelijkheid werpen deze verzen een fel licht op de daad van Maria. Hier blijkt namelijk uit, dat de geestelijke politie om opsporing en aanhouding had verzocht van Jezus van Nazaret. Diens laatste uur had geslagen. En dat was (a) officieel meegedeeld, en (b) algemeen bekend. Betanië lag vlakbij Jeruzalem. En Maria kon dus wel nagaan dat het menens werd: het was gebeurd met de Herder!

Marcus vertelt: „zij brak de albasten kruik en goot de mirre over zijn hoofd” (14:3, Matteüs 26:7). Het gaat om echte nardus, en die was peperduur. Als maat wordt genoemd een 'litra', dat is ruim driehonderd

gram, een shampooflesje vol dus. En als prijs wordt genoemd: driehonderd schellingen. Een schelling staat voor een dagloon (Matteüs 20:2). Driehonderd schellingen vertegenwoordigen dus een jaarloon. En dat wordt hier maar eventjes in een paar seconden weggegooid! Van zulke echte nardus werden bij hoge gasten een paar druppels op het hoofd gesprengd, als bewijs van hoogachting en liefde. Dan rook alles en iedereen ernaar. Dit doet Maria volgens Marcus en Matteüs. Maar volgens Johannes goot Maria de rest van de kostbare nardus over Jezus' voeten uit. Zij zalfde zijn voeten – zoals men zich voor een wedstrijd of na een bad inwrijft, of... zoals men een dode inwrijft voor zijn begrafenis. Maria weet inderdaad dat Jezus' laatste uur heeft geslagen en zij balsemt Hem alvast voor zijn begrafenis.

Men heeft wel eens de mogelijkheid geopperd, dat deze nardus was overgebleven uit de voorraad voor de begrafenis van Lazarus. Misschien wijzen bepaalde woorden in deze richting: ze 'nam' (vers 3) – uit de bestaande voorraad? waarom is de mirre niet 'verkocht' (vers 5) – ze is nu toch niet meer nodig? Maria heeft de nardus 'bewaard' (vers 7). In elk geval staat wat Maria doet in verband met de opwekking door Jezus van Lazarus. De man wordt vier keer genoemd in dit gedeelte: (vers 1) Betanië, waar Lazarus was, die Jezus uit de doden had opgewekt;

(vers 2) Lazarus was één van hen die met Jezus aan tafel waren; (vers 9) de Joden kwamen ook opdat zij Lazarus zouden zien, die Hij uit de doden had opgewekt; (vers 10) de overpriesters beraadslaagden om ook Lazarus te doden, daar vele der Joden ter wille van hem kwamen en in Jezus geloofden. Maria heeft haar broer terug, maar zij raakt haar Heer kwijt. Ja, de levendmaking van Lazarus heeft zij te danken aan de dood van Jezus. En dit symboliseert Maria door Jezus' voeten te balsemen met nardus – de nardus van één die uit de doden is teruggekeerd, de voeten van één die door de dood heen zal gaan. Maria droogt Jezus' voeten af met haar haren, en de geur van de mirre

verspreidt zich door het gehele huis. Hier zingt iets in van: „Jezus, leven van ons leven, Jezus, dood van onze dood...”

We noteren dat vers 6 een opmerking tussen haakjes is, een commentariërende zin van de schrijver: „Maar dit zeide Judas niet, omdat hij zich om de armen bekommerde, maar omdat hij een dief was en als beheerder der kas de inkomsten wegnam”. Met andere woorden: het verhaal van vers 5 gaat gewoon door met vers 7. Als volgt: Judas zeide: Waarom is deze mirre niet voor driehonderd schellingen verkocht en aan de armen gegeven? Jezus dan zeide: Laat haar begaan en het bewaren voor de dag mijner begrafenis. Letterlijk vertaald: Laat haar! Opdat ze het voor de dag van mijn begrafenis zou bewaren. Bij Marcus en Matteüs wordt gevraagd: Waartoe dient die verkwisting? Maar bij Johannes stelt Judas

33e jaargang - nr. 6.
17 maart 1989

In dit nummer

- 85 J.H. Veefkind,
Maria, de profetes
- 87 H.J. van der Kwast,
Dichter bij elkaar of
verder uiteen? (2)
- 89 M. Vrijmoeth-de Jong,
Kind en Paasfeest
- 90 D.W.L. Milo,
Lijden en sterven
- 93 H.G. Geertsema,
De 'twee van Breda' en
Psalm 51
- 96 W.J. Moggré,
Levensproblemen
- 100 M. Maljers-Kroes,
Tussen kerk en keuken



Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E.R. Postma
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient naar dit adres gestuurd te worden.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
A.J. van Veelen-Vis
Postbus 258,
3740 AG Baarn.
Tel. 02154-23546.
Gironummer 404945 t.n.v. Geref.
Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van
min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

f 55,- per jaar of f 30,- per half jaar.
Voor studenten f 44,- per jaar. Buitenland f 79,- per jaar of f 99,- per luchtpost. Bij vooruitbetaling te voldoen.

Advertenties

Tarief: 50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk maandagmorgen, in de week van verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-13080. Fax 92619.

Druk

"Steenbergen", Zeist.

rechtstreeks de vraag: „Waarom niet verkocht?“, en geeft Jezus rechtstreeks het antwoord: „Opdat ze het zou bewaren voor de dag van mijn begrafenis“. En zover is het nu! Nu profeteert Maria metterdaad Jezus' dood en begrafenis!

In het sanhedrin heerste een sfeer van intrige en haat. Toch was er iemand die profeteerde dat Jezus zou sterven voor het volk, en niet alleen voor het volk, maar ook om de verstrooide kinderen Gods bijeen te vergaderen.

In de kring der discipelen heerste een sfeer van intrige en haat. Toch was er iemand die profeteerde dat Jezus zou sterven voor het volk, en niet alleen voor het volk, maar ook om de verstrooide kinderen Gods bijeen te vergaderen: de geur van

de mirre verspreidde zich door het gehele huis!

De profeet in het sanhedrin was de laatste die wij verwacht zouden hebben: de hogepriester van dat gedenkwaardige jaar, Kajafas. De profeet in de discipelenkring was de allerlaatste die wij verwacht zouden hebben: een vrouw, Maria. Niet de man die uit de doden was teruggekeerd, maar zijn zuster die begréép...

Een kleine eeuw na deze gebeurtenis schreef Ignatius aan de gemeente te Efeze: *Daarom ontving de Heer zelf op zijn hoofd, opdat Hij de geur van de onvergankelijkheid in de kerk kon verspreiden ...het leven dat ons wacht.*

OPSTANDING - 2 -

Maar nu

het is voorjaar
wijd open gaan de ramen
zonlicht golft naar binnen
mildheid streelt je gezicht
blauwe lucht
witte wolken
kwierelende leeuweriken
geel en wit en rood
tussen het groene gras

leven
er is leven
wereld
er is een andere wereld
vrede
onder de mensen
waar God van houdt

en daar staat Jezus
iemand die op ons lijkt
in een lange jas
met een riem van goud om
met lichtend haar
vurige ogen
stralende voeten
een schallende stem
sterren zijn in zijn hand
een zwaard komt uit zijn mond
zijn gezicht straalt fel als de zon

Hij
legt zijn hand op mij
wees niet bang
Ik
ben dood geweest
maar nu leef Ik voor altijd
en Ik
heb de sleutels van de dood.

(bij 1 Korintiërs 15:19)

OPSTANDING - 3 -

Zullen we elkaar herkennen
op de nieuwe aarde

natuurlijk zullen we dat
wat zal ik blij zijn
als ik je daar terugzie
beste broeder Nicolai
uit het West in Buitenpost
lieve zuster Pompert
uit de Prins Hendrikstraat in Krommenie
jullie zullen er allemaal zijn
mijn broeders en zusters
op de grote dag van Jezus

zullen we elkaar herkennen
op de nieuwe aarde

natuurlijk zullen we dat niet
we zullen onherkenbaar zijn
als we elkaar terugzien
beste broeder Nicolai
met een gezonde volwassen geest
lieve zuster Pompert
met een mooi gaaf lichaam
wat zullen we anders zijn
een schare die niemand kan tellen
we zullen op Jezus lijken!

(bij 1 Tessalonicenzen 2:19)



H.J. van der Kwast, Amstelveen

Dichter bij elkaar of verder uiteen? (2)

Een gelukkige inkonsekwentie?

Het is geen eenvoudige zaak om gelovigen van gereformeerd belijden, verspreid over zo'n tien kerkelijke gemeenschappen wat dichter tot elkaar te brengen.

In het voorafgaande heb ik er op gewezen dat uit de artikelen in de Reformatie blijkt dat dr. W.G. de Vries hier nauwelijks oog voor heeft en links en rechts zijn kritiek blijft spuien. Het heeft geen zin om nog eens op de door hem genoemde zaken in te gaan, wel wil ik nog wijzen op een onverwachte wending bij dr. d. V.

Nadat weinig heel is gelaten van onze kerken en de klacht is geuit dat er in de zestiger jaren zo gezucht en geleden is onder de dictatuur van zogenaamde trouw-gereformeerde ambtsdragers, zou je als konklusie verwachten dat het geen zin heeft met onze kerken in gesprek te blijven. Maar zie, nadat dr. Meulink is geciteerd, die geschreven heeft dat er nog heel wat moet gebeuren eer we kerkelijk één kunnen zijn, zegt dr. de Vries: „Ach, zoveel hoeft het niet te zijn”.

Zou het tot zijn besef beginnen door te dringen dat hij met al zijn kritiek aan de oppervlakte is gebleven en niet naar de diepte is afgestoken? Iets dergelijks heb ik ook gekonstateerd bij de bespreking van het rapport van de synode van de vrijgemaakte kerken gehouden te Spakenburg over het contact met de Chr. Geref. Kerken. Na een minutieus overzicht van de teleurstellende ervaringen in het verleden, zou je verwachten dat wordt voorgesteld een punt achter deze zaak te zetten. Zo valt er te lezen „Uw moderamen kan het verstaan, wanneer zou worden opgemerkt: wij moeten nu maar stoppen, het contact moet nu maar beëindigd worden”.

Toch wordt besloten om een samenspreking met deputaten van de Chr. Geref. Kerken aan te gaan. Hierbij grijpt men boven de logische konklusie uit en we konstateren met genoegen dat het vrijgemaakte bloed begint te kruipen waar het niet gaan kan. Komen we dan toch wat dichter bij elkaar?

Spakenburg en Amersfoort

Er is mij wel eens verweten dat ik de besluiten van de vrijgemaakte synoden over 'de zaak Grootegast' te weinig in rekening breng. Uit een

rapport van de al genoemde synode van Spakenburg citeer ik (pg. 62) dat de predikant van G. o.a. leert: „Buiten de kerk kan niemand gelovig genoemd worden, want buiten de verzameling van Gods volk valt er niets te geloven. Omdat daar niets is. Omdat daar geen zaligheid is, geen enkele zaligheid... wie niet tot de vergadering behoort is geen gelovige...”

De vrijgemaakte kerken hebben deze 'leer' afgewezen en de betr. predikant geschorst en afgezet. De extreme gevoelens van deze broeder over het: „buiten de kerk geen zaligheid” was de kerken te gortig; maar is er nu veel veranderd?

Uit de besluiten is duidelijk dat de synode en de kerken aanvaarden dat er gelovigen buiten de ware kerk zijn, maar *dit is geen nieuws*. De suggestie dat de vrijgemaakte kerken zouden leren dat er buiten hun gemeenschap geen mens zalig wordt is niet juist.

Wanneer nu dr. Meulink schrijft dat er nog heel veel moet gebeuren voordat we kerkelijk één zijn, stem ik dit hem van harte toe, want we zijn niet vergeten wat we in de jaren 1967/70 over ons heen kregen vanwege de ondertekening van de befaamde *Open Brief* aan de Tehuisgemeente in Groningen.

Wat was er bij deze explosie in geding.

Van 1945 aan hebben er zich in de vrijgemaakte kerken moeilijkheden voorgedaan rondom het al of niet *samen spreken* met de Geref. Kerken (syn.) en de *samenwerking* met broeders en zusters op scholen en in politieke organisatie, die niet kerkelijk één met ons waren en met wie we een *'ethisch conflict'* zouden hebben. Er zou aan deze artikelen geen einde komen wanneer ik zou verhalen wat zich in de strijd om kerk en doorgaande reformatie zo al heeft voorgedaan. Lang vóór 1967 hebben veel mensen, diep teleurgesteld onze kerken verlaten.

Open Brief

In de Open Brief werd afgewezen het gevoel dat, sinds Christus in 1944 de kerken in een nieuwe reformatie had uitgeleid uit het diensthuis van synode-heerschappij, de weg naar hereniging *niet gezocht mocht worden in samensprekingen die tot verzoening zouden kunnen leiden*, maar daarin dat de achtergebleven gelovigen werden opgeroe-

pen zich vrij te maken en te voegen bij de ware kerk.

Voor dit gevoelen beriep men zich op de *art. 27/29 Ned. Gel. B.* In de O.B. werd het als volgt onder woorden gebracht: „Zo werd het tot een confessionele aangelegenheid herleid, dat de bedding van Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt. *Zodanig*, dat wie in deze stroom wil meegenomen worden, zich met de vrijgemaakte kerken heeft te verenigen”. Hiermee werd niet ontkend dat Christus in de vrijgemaakte kerken vergadert, zoals het helaas is uitgelegd, maar bestreden dat Hij *uitsluitend* daar vergadert, *op het éne adres!* Daarachter ligt de vraag of gelovigen in andere kerken tot Christus' kerk behoren. Men erkent wel dat er gelovigen *buiten de kerk* zijn, maar hoe is het met hen die tot andere kerken behoren.

Nu is er, zegt men, een kentering waar te nemen en ik weet dat er vrijgemaakten zijn die van harte meewerken b.v. in de *E.O. en de Evangelische Hogeschool*. Verschillende malen ben ik door een vrijgemaakte broeder opgewekt om mee te doen in interkerkelijke samenwerking.

Toch ben ik er niet gerust op. Dezer dagen las ik in het Ned. Dagblad weer een betoog van ds. H.J.J. Feenstra over de gemeenschap der heiligen, waarin wordt beweerd dat die uitsluitend in de eredienst en aan dezelfde avondmaalstafel wordt gevonden en niet in bijeenkomsten met andere gelovigen.

Hoe één en ander zich verdraagt met Zondag 21 van de H.C. is mij een raadsel, maar dit terzijde.

Amersfoort 1967

Hoe het ook zij, we hebben niet alleen te maken met besluiten van de synode van Spakenburg, maar ook met die van Amersfoort 1967, waar over het kerkelijk lot van velen is beslist. Blijkens de acta pg. 165 heeft deze synode in het oordeel over de ondertekenaars van de Open Brief gesteld: De Generale Synode heeft geoordeeld, dat degenen die ontkennen, dat de ware kerk in deze landen wordt vergaderd op de aloude grondslag van de gereformeerde kerken, nl. Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid en dat de *vrijmaking ons bewaarde bij die kerk en zo bij Gods éne Kerk op aarde*, de artikelen 27-29 NGB t.a.v. het schriftuurlijk-confessioneel



fundament van de kerken der vrijmaking, niet naspreken". (curs. van mij)

Wie de Vrijmaking niet ziet als een bewaard blijven bij Gods éne kerk op aarde, maar als een te betreuren uiteengaan van broeders en zusters, komt in strijd met de belijdenis, ook al ging hij de weg van de vrijmaking! De ondertekenaars waren die weg gegaan als een daad van gehoorzaamheid, gewerkt door de H. Geest. Het was de synode bekend, maar het mocht niet baten, want zo lezen we: „Maar van een door de

Here in Zijn Woord bevolen reformatie en wederkeer wordt niet gerept en dat de vrijmaking *nu* in de situatie van 1966/67 *nog eis des Heren is*, wordt in de O.B. niet beleden". Let u vooral op het woord: *beleden*. De vrijmaking als eis des Heren in de jaren 1966/67 was dus een stuk van het gereformeerd belijden. Op dit standpunt is de weg naar de eenheid eenvoudig: de gereformeerden in de Herv. en de Geref. Kerken moeten zich vrijmaken en met de Chr. Geref. Kerken moet het gesprek worden aangegaan, niet vrij-

blijvend, maar om tot eenheid te komen. U ziet het gaat in ons geding met de vrijgemaakte kerken niet om kleine dingen: het gaat om *de broederschap in Christus die veel verder reikt dan deze kerken*. Als kerken binnen de gereformeerde gezindte past ons daarbij ootmoed en zelfbeproeving, want samen zijn we in deze verdeeldheid en verstrooiing geraakt.



Pastorale Notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

De Hokianga (1)

Jammer dat ik alleen maar in het voorbijgaan kan memoreren dat we het zo goed gehad hebben in de samenkomsten van de Reformed Churches van Avondale en Cambridge.

Ik moet u snel meenemen naar de Hokianga, een 50 km lange fjord, die het Noordland van Nieuw Zeeland half doorsnijdt. Langs de liefelijke kusten vindt u schilderachtige Maori-dorpjes. In dichte wouden de gigantische Kauribomen waarvan de grootste een omtrek heeft van 16 meter. Het water van de Hokianga is diep blauw, soms groen met witte schuimkoppen. Dit paradijselijke land vormt het armste deel van Nieuw Zeeland. Alle gezondheidszorg is hier gratis. Hier wonen de meeste academici per vierkante kilometer, want hier pleegden 20 jaar geleden hippies van over de hele wereld een invasie. Nu leven ze voor een dubbeltje op de eerste rang. Mooier kan niet. Zij zijn de zogenaamde 'alternative lifestyle'. Hun relatie tot de welvarende immigranten is heel hartelijk. Ze schieten een geit van Murph (hij vindt het best), gebruiken de tractor van Walter (hij komt zelf even helpen) en

lenen de boot van Gordon. Ieder is vriend van ieder. Als ik binnenkom in deze gemeenschap (natuurlijk in de pub) is mijn faam me al vooruitgesneld: „een echte dominee in de kring! Ja, en je moet maar goed naar hem luisteren, want hij heeft wat te vertellen". Maar geen nood. Ik ben direct Gerald (de engelse versie van mijn naam). En alle zaken liggen ogenblikkelijk open. Als ik mijn kersverse vriend Tim vraag: waarom ben je hier gekomen? is het antwoord: „De wereld gaat naar de bliksem. Dat zie je toch Gerald? Wat kunnen we dan beter doen dan nog wat stoeien aan de kust, varen, vissen en wie weet overleven we de rest een paar weken (de werkelijkheid van 'On the Beach' de afschuwelijke roman van Neville Shute). Als ik dan getuig van mijn geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van hemel en aarde, wijst hij dat wel ogenblikkelijk af, maar vraagt toch dringend of ik nog eens terugkom om verder te praten. In dit wonderbaarlijk mooie land, zoeken we de kerk. Er zijn twee mogelijkheden. De Assembly of God (Pinkstergemeente, 50 zielen). Of de Anglicaanse kapel. Dat wordt een keus tussen extase en mystiek. We kiezen de mystiek en ontmoeten de plaatselijke domina, Clementine, 73 jaar. Tijdens de oorlog werkte ze in Engeland als chemica, waar ze de lijm maakte waarmee de Musquitobommenwerper aan elkaar werd gelijmd. Daarna was ze als theologe verbonden aan een Anglicaanse kerk in Oxford. Na de oorlog vluchtte ze in het kluizenaarschap aan het andere eind van de wereld. Eigenhandig bouwde ze op een heuvel een sfeervolle kapel. Als materiaal gebruikte ze de multiplex wanden van de containers waarin de Japaners vroeger hun auto's vervoerden. Bij de deur van de kapel wacht ze ons op, haar rechterhand zegenend op de kop van een oud vrouwtjesvarken, waar ze mee omgaat als met een zuster. Soms valt Clementine flauw (haar gezondheid is slecht). Dan komt het varken, steekt de snuit onder haar hoofd en zegt: „Clementine, opstaan!" Het was voor haar een probleem dat ze deze

'zuster in Christus', die haar meermalen het leven had gered, moest uitsluiten van de erediensten. Als de Heer weerkwam, zou het varken er toch ook zijn! Met zachte maar indringende stem leidt Clementine de dienst. Ze vraagt ons de schriftlezing te verzorgen. Een keer vraagt ze of ik iets wil zeggen over het verband tussen de voorgeschreven lezingen. Na de dienst toont ze haar bibliotheek. Daar is een engelse vertaling van Calvijns commentaar op de N.T. brieven van het jaar 1588 (Calvin is gestorven in 1564). Het boek is puntgaaf; alsof het zo van de pers kwam. Het tweede is een evangeliënharmonie (!): één van de eerste produkten van de boekdrukkunst: een wonder van schoonheid. Achter een afscherming zie ik warmpel de kostbaarste miniaturen: zo mooi! Dan zijn daar de homilieën van St. Isaïa uit de vierde (of 6e) eeuw. Clementine werkt met verschillende geleerden over heel de wereld aan de heruitgave ervan: ze beheerst het patristisch Grieks en het Aramees volkomen. Hoe jammer dat ze tegenover het nihilisme van de Hokianga alleen haar kruisgang en haar mystiek kan plaatsen. Zojuist sprak ze in de samenkomst over advent. Het is begin december. Ze zei: de Here komt niet in aardbeving en storm, maar in grote stilte en toen ze dat gezegd had, zette ze een diep stilzwijgen in van vele minuten, waarin alleen het ruisen van de bomen klonk en het geschuifel van het varken onder de houten vloer van de kapel. Hoe jammer!

Daar trek je geen nihilistische zoekers mee! Tussen extase en mystiek! Dat was de keus in de Hokianga.

Wat zou het heerlijk zijn, als gereformeerde kerken in dit paradijselijke land, waar de intermenselijke verhoudingen zo goed zijn, eens een reformatische post konden openen.

Want op deze manier blijft het een verloren paradijs.



M. Vrijmoeth-de Jong, Zwolle

Kind en Paasfeest

En wanneer uw zonen aan u vragen: „Wat betekent deze dienst?” dan zult u antwoorden: „Het is een paasoffer voor de Here, die in het land Egypte aan de huizen van de Israëlieten voorbijging, toen Hij de Egyptenaren sloeg, maar onze huizen spaarde”. Exodus 12: 26 en 27.

In het kinderboek 'Het lam van Kaleb' wordt een gefantaseerd verhaal verteld over een Israëlitische jongen, die met zijn ouders in het land Gosen leefde in de tijd, waarin het volk van God daar verdrukt werd. In het jaar voor de uittocht redt de jongen een pasgeboren lammetje uit een afgrond waarna hij het van zijn vader als eigendom mag houden. Naarmate het dier groter wordt, raakt hij er steeds meer aan gehecht. Als hij het dier een jaar heeft verzorgd, komt voor hem de dag, dat hij plotseling moet kiezen tussen zijn eigen leven als oudste zoon en het leven van zijn lam, waar hij zoveel van houdt. Dan gebeurt het onvermijdelijke; het dier wordt geslacht en het bloed wordt aan de deurpost gestreken. De doodsengel gaat die nacht aan hun huisje voorbij. Met de uittocht begint er een nieuw leven voor de jongen, een leven, dat hij te danken heeft aan de dood van zijn lieve en leuke speelkameraad, zijn lam.

Als het volk ruim veertig jaar later na de doortocht door de Jordaan zijn legerkamp opslaat in het beloofde land bij Gilgal, gebiedt Jozua voor de eerste keer het pascha te vieren. We kunnen ons voorstellen hoe de kinderen toen hun ouders bestormd hebben met vragen: „Wat doet u nu?”, „Waarom slacht u ons lam?”, „Waarom moeten we zulk hard brood eten zonder gist?” En evenals wanneer wij vertellen van gebeurtenissen uit de oorlog, die we zelf meegemaakt hebben, de kinderen aan onze lippen hangen, zo zullen ook daar in de vlakte van Gilgal de oudere vaders verteld hebben van die wonderlijke, laatste nacht in Egypte, toen hun leven gered werd door de dood van een éénjarig lam. Aan de hand van de zichtbare tekenen van het geslachte lam, het vergoten bloed en de ongezuurde broden, werd er naar aanleiding van de vragen van de kinderen verteld over de verlossing uit de slavernij van Egypte. God de Here bood in de instelling van het pascha met zijn symbolen van het lam, het bloed en de ongezeurde broden en zijn rituelen van het slachten, de bereiding en het gezamenlijk eten de ouders jaarlijks een prachtig opvoedkundig middel voor de geloofsopvoeding van hun kinderen.

Nu wij over enkele weken het paasfeest vieren, is het goed ons eens te bezinnen op de vraag of wij bij de inrichting van dit feest wel genoeg aandacht hebben besteed aan zichtbare zaken en handelingen, naar aanleiding waarvan wij aan kinderen de vraag naar de betekenis ervan ontlokken. Welke paassymbolen en rituelen hebben wij in onze gezinnen en in onze erediensten? De lijdensweken, die door de ongeloofvige wereld en de rooms-katholieken luidruchtig met het karnaval worden ingeluid, gaan in onze kring vaak ongemerkt voorbij, terwijl ze een goede gelegenheid zouden kunnen geven om met de kinderen naar Goede Vrijdag en Pasen toe te leven en hun de betekenis ervan uit te leggen. En wat het paasfeest zelf betreft, daaraan wordt over het algemeen door ons veel minder aandacht besteed dan aan advent en kerst.

Sfeervolle versiering in onze huizen en kerkzalen tijdens het paasfeest zouden het feestelijk karakter van de herdenking van Jezus' opstanding sterk kunnen vergroten. Zichtbare symbolen, zoals afbeelden van een lam, het kruis, het open graf, een bazuin en paasklokken zouden voor kinderen aanleiding kunnen zijn om naar de betekenis te vragen, zoals de kinderen in Jozua's dagen: „Wat betekent deze dienst?” Als broeders en zusters zouden we ons samen moeten bezinnen op nieuwe vormen, waarin we ons geloof in de opgestane Heer gestalte kunnen geven in de gezinnen en in de gemeente en waardoor het gesprek met onze kinderen erover wordt bevorderd.

Een veel gegeven antwoord van jonge kerkverlaters op de vraag waarom zij zo handelen, luidt: „God en kerk? Het zegt me niets en het doet me niets”. Ze geven daarmee aan, dat zij de betekenis van Gods grote liefdedaden in wezen niet kennen en dat zij emotioneel niet betrokken zijn (geweest) bij onze verering van en dienst aan onze Heer. Is het daarom geen zaak om zoveel mogelijk te proberen dit te voorkomen bij de kinderen, die nu nog aan onze hoede zijn toevertrouwd? Elke vraag naar aanleiding van een ritueel of symbool geeft aan dat de interesse van het kind gewekt is en biedt ons ouderen de gelegenheid weer iets te vertellen en te laten zien van Gods grote liefde voor ons. Als het kind door onze uitleg in de gaten krijgt, dat Hij om ons leven te redden niet een lam offerde, maar Zijn eigen Zoon, dan krijgt God betekenis voor het kind, dan gaat het hem iets zeggen. Alles wat het feestelijk en gewijde

karakter van onze christelijke feesten en erediensten verhoogt, zal het gevoel van het kind aanspreken en de emotionele verbondenheid van hem met God en Zijn dienst vergroten. Het kan bewerken, dat God en Zijn gemeente het kind wel iets gaan doen.

Wat zou het heerlijk zijn als deze kinderen bij het volwassen worden zullen zeggen: „God en kerk? Het zegt me veel en het doet me veel”.

Opmerking: Het genoemde boekje 'Het lam van Kaleb' van Helen Santos, uitgegeven door Medema, Vaassen in 1984 behoort tot de betere christelijke kinderlektuur en zou eigenlijk door elk kind vanaf ongeveer 9 jaar gelezen moeten worden. Het is spannend, leerzaam en ontroerend.

Jaarvergadering

De jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Gereformeerde persvereniging 'Opbouw' wordt gehouden op zaterdag 8 april a.s. in de Jeruzalemkerk aan de Troosterlaan te Utrecht.

Behoudens de punten die krachtens reglementaire bepalingen aan de orde dienen te komen, zal in deze vergadering Prof. Dr. J.G. Knol te Utrecht spreken over het onderwerp VERBOND, WELVAART EN ORDE. De vergadering begint te 10.30 uur. De kerk is geopend vanaf 10.00 uur, zodat de deelnemers en belangstellenden vooraf een kopje koffie kunnen drinken.

Voor een broodje tijdens de pauze wordt gezorgd.

Het Bestuur



D.W.L. Milo, Nunspeet

Lijden en sterven

n.a.v. Hans Bankl, 'Woran sie warklich starben', Weenen, 1989

In deze dagen staan we stil bij het lijden en sterven van onze Heiland. Met lied 177 zingen wij: leer mij, o Heer, uw lijden recht betrachten; in deze zee verzinken mijn gedachten: o liefde die, om zondaars te bevrijden, zo zwaar moest lijden.

Hoe zwaar? Hoe zwaar heeft onze Heer Jezus moeten lijden, teneinde Gods toorn tegen onze zonde weg te nemen? Kan men dat lijden wegen, zonder daar zelf aan onder te gaan? Kunnen wij ons redelijk voorstellen hoe Jezus, „in onze plaats gemarteld en geslagen”, onze zonden gedragen heeft en daaronder is bezweken?

Dikwijls hebben christenen getracht zich een voorstelling te maken van de aard en de zwaarte van zijn lijden, en de werkelijke oorzaak van zijn lichamelijke dood. Zoals ouders, die een kind hebben verloren, liefdevol uitvorsen wat er precies gebeurd is. Zoals kinderen achteraf van de dokter willen weten, wat vader of moeder precies heeft doorstaan. Het „lijden recht betrachten” – dat is niet slechts het resultaat van dat lijden, onze verlossing, ons indenken. Maar dat „recht betrachten” slaat op het lijden zelf. Dat lijden, dat Jezus „de ganse tijd van zijn leven op aarde, maar inzonderheid aan het eind” gedragen heeft.

Het avondmaalsformulier spreekt van de „bittere en smadelijke dood des kruises”. Hoe smadelijk die dood wel was vinden we bij Mozes*): vervloekt is een ieder die aan het hout hangt. Immers uitgeworpen van de aarde, niet aanvaard in de hemel, buiten elk menselijk lot vallend en naakt aan de roofvogels uitgeleverd – smadelijker is niet denkbaar. Maar hoe bitter is die kruisdood?

Doodsoorzaken

Dit jaar verscheen een boek van de Weense patholoog-anatoom Hans Bankl, over de ware doodsoorzaak van een aantal mensen. **) De schrijver heeft meer dan dertigduizend autopsies verricht en moest vaststellen, dat in 40 procent der gevallen de dokters een onjuiste doodsoorzaak hadden opgegeven. We krijgen de indruk, dat hier iemand spreekt met grote kennis van lijden en sterven. Ook iemand die tracht, doodsoorzaken met meer zekerheid dan voorheen uit de medische en sociale omstandigheden af te leiden.

Nieuw licht op Jezus' dood

Deze schrijver heeft zich bezig gehouden ook met de dood van onze Heiland. Op grond van algemene en bijzondere medische kennis, en met de Schrift in de hand, geeft hij enig nieuw licht op de dood van Jezus. Als wij uit dankbaarheid en eerbied wat meer willen weten over zijn lijden en sterven – teneinde zijn lijden recht te betrachten – kunnen deze gegevens ons van dienst zijn.

Zonder enige afbreuk te doen aan het vreselijk lijden van geseling, urenlang verhoor in staande houding, het doorboren van handen en voeten met smeedijzeren nagels en het hangen aan ledematen, die slechts door wonden worden vastgehouden – zegt de deskundige, dat alleen hierdoor het leven van een krachtig mens niet in enkele uren kan worden beëindigd.

Shock

Als de werkelijke doodsoorzaak, zegt de specialist, moet een ernstige en onbehandelde shock genoemd worden. Wat is een shock? Dat is, zegt een handboek, een lichamelijke toestand waarbij diverse lichaamsfuncties gaan stilstaan; en wel als gevolg van een ongeval, van pijn, van een hevige emotie of een acute ziekteaanval. In dit geval dus de hevige emotie, die oorzaak moest zijn van een uitzonderlijk ernstige shock. Bankl spreekt van een catastrofale emotie, die in de hof van Gethsemane begonnen moet zijn.

Jezus, volkomen mens, werd zich gedurende zijn leven meer en meer bewust van zijn Goddelijk zoonchap. En, afziende van de hulp van hemelse legioenen, aanvaardde Hij gehoorzaam het verlossingsplan van zijn Vader. Hij was niet slechts menselijk-beducht voor pijn en dood, maar Hij realiseerde zich, dat God-de-Vader meeleed in deze vernedering van Zijn Zoon. God „was de wereld met Zichzelf verzoonende”. Zodat Jezus de crisis in Gods wereldplan moest oplossen: de schepping redden van een totale mislukking; uitkomst brengen aan een verzondigde mensheid, ten koste van Gods eigen offer. Dat ligt op heel ander niveau dan de vrees voor lijden, foltering en dood. Uit de oorlog weten we immers van dappere mensen, die de nacht voor hun executie met lofzang en gebed doorbrachten. Maar wanneer Jezus – zoals de arts Lucas meldt – in

de hof van Gethsemane de avond voor zijn dood in zware tweestrijd doorbracht, is duidelijk dat voor Hem andere zaken golden, dan die een gewoon mens dragen kan. Juist Lucas zegt, dat Jezus emotioneel gezweet heeft, bloed gezweet heeft – grote druppels bloed!

Het ligt voor de hand dat de specialist – die dit bloed-zweten medisch aanvaardt – hier het moment van de eerste shock meent te zien. En wanneer de Vader niet een engel had gestuurd om Hem te bemoedigen, zou Jezus' werk hier een ontijdig einde hebben kunnen vinden. Maar deze versterking stelde Jezus in staat om – shock of niet – alsnog bewust op te treden tegenover Malchus en de tempelwacht; waardig te zwijgen tijdens het caricaturale verhoor en de verhouding van moeder Maria en Johannes duidelijk te regelen. Hoewel zijn bezwijken onder het kruis op de via dolorosa Bankl gelijk schijnt te geven.

Shock-verschijnselen

De shock, als gevolg van een overmatige nerveus-emotionele belasting, veroorzaakt een verlies aan bloedvloeistof, die via de fijnste bloedvaten uittreedt en zich in de borstholte verzamelt, tot een longoedeem. Ook geeft de shock een bleke klamme huid, een snelle pols, lage bloeddruk en een gedeeltelijk tot geheel verlies van bewustzijn. Het stilstaan van lichaamsfuncties vanwege de gestoorde bloedcirculatie werkt een totale ontreddering in de hand, wanneer niet snel medisch wordt ingegrepen. In plaats daarvan heeft de geseling tal van inwendige en uitwendige bloedingen veroorzaakt, weliswaar niet dodelijk maar wel zeer ondermijnend.

De kruisiging

Zoals u weet werden in 70 nC in Jeruzalem talloze mensen door de Romeinen gekruisigd. Door een archeologische vondst in 1968 is elk detail van een Romeinse kruisiging bewaard gebleven. Een slachtoffer werd bewegingloos opgehangen, wat alleen al desastreuze gevolgen had. Onder meer werd door de hangende houding de borstkas dichtgeknepen, waardoor ademnood ontstond. De schrijver Bankl heeft, persoonlijk en met hulp van bereidwillige studenten, de houding van een gekruisigde beproefd. Hem bleek dat – ook zonder shocktoestand en verwondingen – deze houding een zodanige verstoring van de bloedsomloop geeft, dat de studenten al na 12 minuten in coma geraakten.

Om nu te voorkomen dat een gekruisigde spoedig buiten bewustzijn zou raken en zo sterven, gaven de Romeinen hem een soort zitsteun en voetensteun, die het lijden niet ver-



minderden maar verlengden. Zo werd de bloedsomloop enigmatisch toegestaan, en de bewusteloosheid en het sterven uitgesteld... vaak langer dan een dag.

Het sterven

Dat de dood van de mede-gekrusigden met het oog op de sabbath (Deut. 21:23) versneld werd, is dan ook verstaanbaar, zegt Bankl. Door het breken van hun benen werden ze ontdaan van hun steunen en kwamen vrij te hangen, waardoor shock, bewusteloosheid en dood spoedig intraden. Dat Jezus in weinige uren gestorven was – voor Pilatus nauwelijks aanvaardbaar – is voor Bankl vanzelfsprekend. Hier sprak de ernstige shock, zegt hij, waaraan de andere gehangenen nog niet leden. Nu blijkt echter dat deze deskundige wel de Bijbel gevolgd heeft, maar niet doorgrond. Hij staat namelijk stil bij lichamelijke gebeurtenissen, maar ziet onvoldoende wat daar achter ligt.

Van God verlaten

Het moet immers de God-verlatenheid zijn geweest, de geestelijke beproeving, die Jezus de genadeslag toebracht. Wist Hij zich lange tijd verzekerd van zijn Vaders medelijden, op zeker moment verliet Hem deze zekerheid, toen God zijn aangezicht verborg. Toen viel alle grond onder Hem weg. Hoewel zijn kreet „waarom hebt U mij verlaten?” meteen de lijn naar Boven herstelde, viel Hij nu terug in lichamelijke uitputting: mij dorst. „Vochtverlies”, zegt Bankl, gevolg van shock. Bij de doodsconstatering is er bloed-en-water gezien. „Longoedeem”, zegt Bankl (terecht of ten onrechte), gevolg van shock. Het mag allemaal waar zijn – maar het constateert alleen lichamelijke processen. Ook de door Bankl verworpen theorie over een schijndood behoort hier toe.

Zich gegeven

Het accent valt voor de gelovige op Christus' bewuste daad: het zich in de dood overgeven. Hij heeft, nadat Hij „met de overtreders is geteld geweest” zijn „ziel in de dood uitgestort”. Hij mocht, toen alles volbracht was, zijn leven afleggen. De band met de Vader was, toen alles volbracht was, hersteld. „In Uw handen beveel ik mijn geest”, sprak de Heiland. Citaat uit psalm 31 en een Joods avondgebed. Aan de andere kant werd Hij „uit de angst en het gericht weggenomen”. Hem werd onnodig lijden bespaard. „Geen been werd aan Hem gebroken”. Dat verhoedde zijn Vader. Volmaakte samenwerking tussen

Vader en Zoon. Als bij de opstanding, waar zijn Vader Hem deed opstaan – maar waarin ook Hijzelf het leven terugnam.

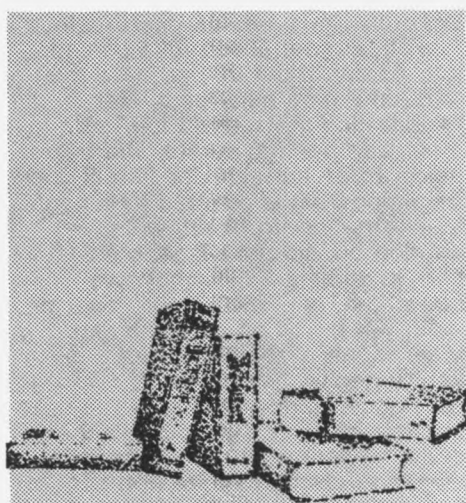
Welk nut?

Dit is een aangrijpend verhaal. De arts Bankl zegt dat Jezus' dood gruwelijker is geweest dan theologen zich ooit hebben kunnen indenken. Wij zeggen: zelfs gruwelijker dan deze specialist zich kon indenken. Maar wat is de zin van deze opgedane kennis? Dat wij, wanneer wij zijn lijden recht betrachten, vrouwen zullen: dat onze Heiland op deze uitzonderlijke wijze ons lichaam en onze ziel van de eeuwige vloek heeft verlost. En dat Hij voor ons Gods genade, vrijspraak en eeuwig leven verwierf. Uit bloed, zweet en tranen heeft Hij gehoorzaamheid geleerd, de volmaaktheid bereikt (Hbr.5) en is de mensheid tot eeuwig heil geworden.

Halleluja, lof zij het Lam, dat onze zonden op zich nam, wiens bloed ons heeft geheiligd.

*) Gen. 40:19 en Deut. 21:22,23

**) het boek werd door Bram Pols besproken in NRC-Hbl dd 21-1-1989



Boekbespreking

Zekerheid des geloofs

Nr. 38 uit de brochure-reeks van de werkgroep 'Gereformeerd schoolverband'.

Genoemde werkgroep zendt ons met grote regelmaat haar brochures thuis, 4x per jaar.

In de loop van de tijd zijn er nu 38 verschenen en vele ervan zijn uitverkocht. Ze worden herdrukt naarmate daar aanvragen voor binnenkomen. Onlangs is weer een 17-tal beschikbaar gekomen door herdruk.

De meeste brochures bevatten werk van de heer A. Janse, verschenen vóór en in de oorlogsjaren. Werk dat typerend is voor die periode en niet minder voor de schrijver. Wat zag hij scherp wat toen nodig was en wat kon hij uit de Schriften daarover onderwijs geven! Over school en opvoeding, maar ook over Calvin, Marx, Kerkstrijd enz.

Dat komt opnieuw tot je als je de laatst verschenen brochure (november '88) leest, die handelt over de zekerheid des geloofs, een onderwerp dat in onze kring zo'n 50 jaar geleden veel aandacht kreeg. Veelal ging het dan over 'het geloof', iets dat je bezat en op welke manier kreeg je daarvan zekerheid? Een zekere bevinding dus.

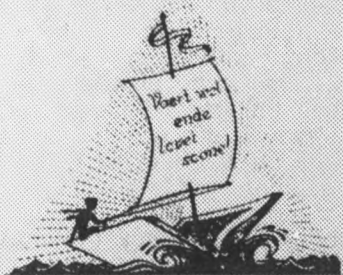
Nu zegt Janse in de artikelen, die in deze brochure opnieuw gepubliceerd worden, daar gaat het niet om. Zie toch eerst en vooral dat zeker is wat je gelooft; 't komt van de HERE, Die de Waarheid is. Hij geeft ons in Zijn Woord daárvan getuigenis. Naarmate we nu weten wát Hij zegt over Zichzelf, over Zijn werken, over ons en onze verlossing, over de toekomst, gaat dat alles meer voor ons leven en groeien we òòkin de zekerheid van het geloof.

In deze brochure gaat Janse dan verder met het bespreken van de artikelen van het algemeen christelijk geloof, waarvan we in de gemeentelijke samenkomsten belijdenis doen. Dat werk kon hij – jammer genoeg – niet afmaken, omdat papierschaaarste in de oorlogsjaren het einde betekende van het periodiek, waaraan hij medewerker was. Janse had zo z'n eigen wijze van schrijven. Je moet daar wel even aan wennen en vooral voor de jongere generatie brengt dat wel enige inspanning mee. Die wordt echter rijk beloond, als je ogen opengaan voor de rijkdommen van de Schrift, die hij uitstalt. Wat merk je dan op, hoe zijn onderwijs heel actueel is, ook voor de problemen van deze tijd, tegenover activiteiten van bijv. new age en velerlei godsdienstigheid. Het is daarom te wensen dat de reeks in de komende tijd voortgezet wordt.

Het werk van de heer Janse zou zich bijzonder lenen voor publicatie in een bundel 'Verzamelde Werken', maar dat lijkt niet te verwezenlijken. Daarvoor is geen markt. In deze reeks ontvangen we al heel veel, zij het op eenvoudige wijze, maar dat past ook beter bij de positie, die de auteur heeft ingenomen.

De prijs van de boekjes is f 3,50 à f 4,- per stuk plus porto, een jaarabonnement kost f 12,00 (incl. porto) en is dus veel voordeliger. Verdere informatie over werkgroep en publicaties wordt graag gegeven door de heer J.L. Struik, Daven-schot 37, 8141 BB Heino (Ov.)

M. de Jonge, Voorburg



Ex Libris

T. Hoekstra, Zwolle

Nog eens een kwestie van smaak

De vorige keer hebt u een paar gedichten met elkaar kunnen vergelijken en ik hoop dat u het met me eens bent: over smaak valt wel degelijk te praten. Laten we er liever geen twist van maken. Vandaag wil ik u allereerst attent maken op een bundel die vast en zeker bij velen in de smaak zal vallen, en die smaak is dan helemaal zo gek nog niet. Dat is de bundel: *Avondmaalgangers*, geschreven door Ewoud Gosker. Het eerste gedicht is:

De predikant

Liefkozend breekt zijn hand het brood aan
brokken.
De schaal raakt vol; er is weer overvloed.
Met zorg schikt hij de bekertjes om de schalen:
een stilleven dat doden leven doet.

Met spanning wacht hij wie aan tafel komen:
de weduwe, de ouderling, diens vrouw,
het kinderloze echtpaar en het meisje!
– „k Heb zo gebeden dat ze komen
zou!” –

de stille jongen – „Nee, nog geen
verkering” –
zijn ouders en de moeder al van acht
(ze kijkt nog eens waarschuwend naar haar
oudste),
de schilder die zo graag en bulderend lacht,

zijn vrouw – „Wat ziet ze wit! Die grote
ogen!” –
het frisse kind dat pas belijdenis deed,
de mensen die sinds kort nog maar hier wo-
nen,
en 't oudje dat wat mompelt en 't niet weet.

't Zijn al de zijnen; 't is Gods kleine kudde,
gekocht met bloed onttrokken aan de dood.
„Ach HERE, zegen deze spijze. Amen.”
Het orgel zwijgt. Hij heft het heilig brood.

In de bundel komen twaalf avondmaalgangers voor. Het zijn niet allemaal dezelfde als in het hierboven afgedrukte gedicht. Waarom eigenlijk niet? Liggen er misschien nog enkele gedichten in de bureaula van Gosker? Had het eerste gedicht niet aangepast moeten worden bij de rest van de bundel? Vergelijkt u

het gedicht over de dominee nu
maar weer eens met het volgende.
Welke vindt u het beste?

De huisschilder

De harten omhoog! Het staat er zo simpel,
zo haast tussen neus en lippen door.
De harten omhoog! Het is me onmogelijk;
ik ben toch geen paard met oogkleppen
voor!

Ik zit hier met broeders en zusters aan tafel
– veel korrels vermalen tot éénenkel
meel –
maar als ik hen zie met hun witte gezichten,
dan vliegt me de bitterheid naar de keel.

Voor wie van hen heb ik het huis mogen
schilderen?
Waar heb ik behangen of stucwerk gedaan?
Nee, als het aan hen had gelegen, dan was
ik
er met mijn bedrijf onderdoor gegaan.

Zwartwerkers, die hebben ze laten komen
en mannetjes knoeiden tot diep in de nacht;
mij hebben zij zuinig en vroom laten stikken,
op mijn plank geen brood, nog geen brood-
korst gebracht!

Soms denk ik: waar bleven die bittere
kruiden?
Ze hoorden bij 't Pascha – waarom nu niet
meer?
Of hebt U die bitterheid weggenomen?
Waarom ben ik dan zo verbitterd, Heer?

Is het kleingeloof? Moet ik voor U op de
knieën?
U bent door de knieën gegaan voor uw
kerk...
Vergeef me, o Heer, mijn rebelse gedachten
en, als 't in uw raad kan bestaan, geef mij
werk!

We zullen over smaak geen ruzie
maken. Ik geef alleen mijn commen-
taar en dan moet u maar eens zien
of u het ermee eens bent. Het
tweede gedicht spreekt mij veel
meer aan dan het eerste. Die bitter-
heid van de huisschilder kan ik goed
begrijpen. Dat is concreet! Hij heeft
moeite het hoofd boven water te
houden en zijn geloofsgenoten laten
hem in de steek. „Het hart om-
hoog!” Ja, heel mooi hoor, maar er
moet wél brood op de plank zijn.
Maar tegelijk: zo mág ik niet den-
ken! Eigenlijk geldt hetzelfde voor
de meeste andere gedichten in deze
bundel. Ze zijn zo goed herkenbaar,
al die mensen met hun eigen grote
en kleine vragen. Neem nou het
kind dat pas belijdenis heeft gedaan
en nu voor het eerst Avondmaal
viert. Zou die beker niet zwaar zijn?
Hoe moet je die vastpakken? Zou ik
me niet verslikken? En ik ben zo
gespannen, ik kan niet goed naden-
ken. Dan is er de homofiele jongen
met zijn geheim, het kinderloze
echtpaar met hun schrijnend gemis,
de moeder van acht kinderen met
haar zorgen over het kroost, de
vrouw van de ouderling die zich
ergert aan „die opgedirkte grieten”.
Allemaal mensen die je herkent, die
je zó voor je ziet. Lezers van Op-
bouw, als uw dominee dit bundeltje
nog niet heeft, dan weet u nu een
goed cadeau voor hem!

En nu dat eerste gedicht. De domi-
nee herken ik niet. Ik kan me via dit
gedicht niet inleven. „Liefkozend
breekt zijn hand het brood aan brok-
ken.” Liefkozend? Een dominee die
vol is van de betekenis van het Hei-
lig Avondmaal, gaat die 'liefkozend'
het brood breken als symbool van
het lichaam van onze Heer dat ook
gebroken werd? En dan: „er is weer
overvloed”. Wie denkt daar nou
aan, als hij de schaal ziet? Wat
heeft dat met de betekenis en de
ernst van het Avondmaal te maken?
De laatste zin van de eerste strofe is
gekunsteld, niet echt. Een stilleven?
We hebben niet met een schilderij te
maken! Een stilleven dat doden
leven doet? Dat is misschien eens
een aardig zinnetje voor een preek
of meditatie, hoewel... Maar in een
gedicht? Nee!

De volgende strofe is niet logisch.
Na de eerste regel verwacht je een
opsomming: zou die en die er zijn?
Maar het gaat over mensen die hij
echt ziet komen. We worden ook
een beetje nieuwsgierig: waarom
heeft hij zo speciaal voor dat meisje
gebeden? Ze komt verderop in de
bundel niet terug. Waarom niet? De
volgende strofe heeft ook zwakke
elementen. Die stille jongen. Had ú
soms willen vragen of hij al verke-
ring heeft? „De moeder al van acht”
is natuurlijk niet al acht jaar, maar al
moeder van acht kinderen. Maar
zoals het hier staat, wordt het lach-
wekkend. Het rijmt nu natuurlijk wel
mooi op 'lacht'.

Goed, het zijn geen kunstwerkjes,
deze gedichten, het is geen litera-
tuur wat we in deze bundel lezen,
maar toch: dit is stukken beter dan
bij voorbeeld 'Waarom niet meer
blij?' dat u de vorige keer kon lezen.

Avondmaalgangers, geschreven
door Ewoud Gosker is uitgegeven
door De Vuurbaak in Barneveld.
Sybrand Steen leverde er een aan-
tal mooie tekeningen voor die wat
doen denken aan schetsen van
Rembrandt. Een mooie uitgave die
de prijs van f 14,90 beslist waard
is.



H.G. Geertsema, Eck en Wiel

De 'twee van Breda' en Psalm 51

De aanleiding tot deze overdenking is een onbevredigd gevoel bij de discussies rond de vrijlating of het wegsturen van de 'twee van Breda' enkele weken geleden. Mijn punt geldt niet de vraag of Fischer en Aus der Fünten terecht uit de gevangenis zijn ontslagen. Daarover zal ik geen oordeel uitspreken. Daarover heb ik ook geen duidelijk oordeel. Wat mij heeft getroffen in wat ik gehoord en gelezen heb van de discussies – en ik realiseer me dat dat slechts een klein gedeelte is van wat er gesproken en geschreven is – wat mij trof in de discussies en wat bij mij een gevoel van onbehagen veroorzaakte, was dat daarin niet het besef doorklonk, dat het, hoe dan ook, om twee mensen ging. Gesproken is over het belang van het handhaven van het principe van de rechtsstaat. Terecht is het lijden van de slachtoffers opnieuw benadrukt. Terecht is gewezen op het onvoorstelbare van de afmetingen van de gepleegde misdaad. Maar over de misdadigers werd gesproken als blijvend voorwerp van straf of als een gezwel dat uit de samenleving moest worden weggesneden, een hoop vuilnis die moest worden opgeruimd.

Ook in het licht van de bijbel hebben gevoelens van afkeer, emoties die roepen om straf, zelfs om wraak, een legitieme plaats. Ze zijn, in soms zeer sterke bewoordingen, ook te vinden in verschillende psalmen:

gelukkig hij, die u zal vergelden hetgeen gij ons hebt aangedaan; gelukkig hij, die uw kinderen zal grijpen en tegen de rots verpletteren.

Met die woorden eindigt Psalm 137. Er zijn vele andere voorbeelden te vinden (Ps. 55:16, 58:7v, 69:23v enz.). Sommige daden roepen om vergelding. En het is goed, als die roep ook wordt gehoord, als ze stem krijgt. Soms is het niet voldoende, dat het kwaad als kwaad wordt aangewezen, wordt ontmaskerd. Het recht roept om vergelding. Maar deze woorden uit de psalmen zouden het licht van de bijbel verduisteren, wanneer er niet andere aan werden toegevoegd:

Gij hebt gehoord, dat er gezegd is: Gij zult uw naaste liefhebben en uw vijand zult gij haten. Maar ik zeg u: Hebt uw vijanden lief en bidt voor wie u vervolgen, opdat gij kinderen moogt zijn van uw Vader, die in de hemelen is... (Matth. 5:43v).

Zegent wie u vervolgen, zegent en vervloekt niet... Vergeldt niemand kwaad met kwaad; hebt het goede voor met alle mensen... Wreekt uzelf niet, lief-

den, maar laat plaats voor de toorn... Maar, indien uw vijand honger heeft, geef hem te eten... Laat u niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede (Rom 12:14v).

De roep om vergelding, gevoelens van afkeer zijn nodig, als ze tenminste het kwaad als kwaad peilen. Als zodanig zijn ze nog niet een uitdrukking van de rechtsstaat. Daar is meer voor nodig. Maar zeker zijn ze op zich zelf niet de uiting van een bijbelse houding.

Wat ik gemist heb in de discussies is het besef, dat het gaat om mensen, twee van ons, van onze soort, van onze cultuur.

Psalm 51

In wat ik heb gelezen, viel één heel duidelijke uitzondering op, een gedicht, dat was overgenomen in een artikel van J. Bastiaans in NRC-Handelsblad van vrijdag 3 februari. Het is van de mij verder onbekende dichter en predikant R. da Costa. Ik citeer het hier zoals ik het in dat artikel vond:

TUSSEN DE REGELS DOOR

De twee van Breda

De twee van Breda en de miljoenen van

Auschwitz, Dachau, Bergen-Belsen en zo voort zijn

de twee van Breda en die ene van Golgotha en dat is meer dan

de twee van Breda en de honderdvijftig van Den Haag.

Wie koppen telt kent niet het verschil tussen

rechtsstaat en staat van gerechtigheid, tussen

tot levenslang en tot levenslange martelgang veroordeeld zijn.

En de vraag die blijft is niet hoe mensen worden gebroken maar hoe beulen worden gemaakt, dat met het oog op onze kinderen.

Hier komen heel ander dimensies naar voren. Laat ik een aantal elementen mogen noemen, die ik in dit gedicht hoor.

De eigenlijke rechter voor wie de 'twee van Breda' zich moeten verantwoorden, is niet de Tweede Kamer maar de man van Golgotha, de hemelse rechter, die zich identificeert met de slachtoffers, maar ook gekomen is om zijn leven te geven tot een losprijs voor velen. Hij heeft geleden voor de zonde van de wereld – mag dat ook op de 'twee van Breda' worden toegepast? En wat zou dat voor onze houding moeten betekenen?

De eigenlijke veroordeling vindt niet door de aardse rechtsinstantie

plaats. Een levenslange martelgang – dat kan op de slachtoffers slaan, die het overleefd hebben, maar de gevolgen met zich blijven dragen hun leven lang. Maar het slaat ook op de moordenaars zelf: hoe zijn zij klaargekomen met de vraag: waarom zitten wij hier? Wat heb ik gedaan! Is er een staat van gerechtigheid denkbaar voor hen? Kunnen zij hun geweten echt laten spreken? Is dat te dragen?

De vraag die blijft: hoe worden beulen gemaakt? Hoe zijn deze twee zo geworden? Wat bevordert in een samenleving, dat mensen zo kunnen worden? Ik proef aan het eind van het gedicht een kritische vraag naar ons zelf: wat blijkt in onze houding tegenover de 'twee van Breda'? Alleen de gedachte van de rechtsstaat en gevoelens van afschuw of roep om vergelding? Is er besef, dat deze twee massamoordenaars mensen zijn? Is het grote gevaar niet, dat in een samenleving dat besef afwezig is? Geeft dat ruimte voor een klimaat waarin beulen gemaakt worden?

Nogmaals, het gaat niet om de vraag of deze twee mensen al of niet moesten worden vrijgelaten. Het gaat nog veel minder om twee zielige mensen met wie we medelieden zouden moeten hebben. Het gaat om de vraag: wat betekent wat zij gedaan hebben voor hun mens-zijn, voor ons mens-zijn? Zou er niet ook een reden zijn om bescheiden te zijn?

Tegen de achtergrond van deze vragen wil ik kijken naar Psalm 51. Psalm 51 is een gebed om vergeving. Ik wil de vraag stellen: zouden de 'twee van Breda' deze psalm in de mond mogen nemen? Zouden zij hem mogen bidden? En wat zou dat voor onze houding tegenover hen moeten betekenen?

David en Uria

Psalm 51 wil blijkens het opschrift verstaan worden tegen de achtergrond van een concrete situatie: Davids overspel met Bathseba. De psalm is een reactie op de woorden van de profeet Nathan, waardoor bij David het besef is doorgebroken van wat hij eigenlijk gedaan heeft. Wanneer we aannemen, dat het vertellen van deze achtergrond wezenlijk deel uitmaakt van de psalm, doet het er niet zo veel toe of de psalm, zoals traditioneel werd aangenomen, door David zelf gedicht is, of dat hij in een latere tijd door anderen is gemaakt, zoals veel hedendaagse commentaren argumenteren. Het opschrift maakt duidelijk, dat de psalm, hoe dan ook,



tegen de achtergrond van een concrete geschiedenis moet worden gelezen.

Het verhaal lezen we in 2 Samuel 11 en 12. Het is een tijd van oorlog. Davids leger is aan het front. Zelf is hij echter thuis in Jeruzalem. Op een avond ziet hij vanaf het dak van zijn paleis een uitzonderlijk aantrekkelijke vrouw, die zich aan het baden is. David laat naar haar vragen – hij hoort dat het de vrouw is van een van zijn officieren – en laat haar halen. Enige tijd later laat de vrouw David weten, dat zij zwanger is.

David neemt dan maatregelen die ervoor kunnen zorgen, dat het verwachte kind voor een kind van Uria, de man van Bathseba, zou kunnen doorgaan. Hij laat Uria van het front komen om over de stand van zaken daar te vertellen en laat hem dan naar huis gaan. Maar Uria gaat niet. Uit solidariteit met hen die niet thuis bij hun vrouw kunnen slapen, brengt hij de nacht door in zo veel mogelijk vergelijkbare omstandigheden: hij gaat slapen bij het personeel van de koning in het poortgebouw van het paleis.

Dat wordt aan David verteld – met hoeveel mensen heeft David moeten overleggen om zijn plannen uit te voeren? Hij nodigt Uria opnieuw uit en voert hem dronken. Maar zelfs in die toestand gaat Uria 's nachts niet naar huis. Dan stuurt David hem terug naar het front met een boodschap voor Joab, de door de wol geleverde aanvoerder – die boodschap bevat het doodvonnis voor Uria: plaats hem op een plek die gevaarlijk is en trek je dan terug. Dat gebeurt, met het gewenste gevolg. Dan is voor David de weg vrij om Bathseba in zijn huis te nemen. De zaak lijkt rond. Maar David heeft zich niet van een sterke kant laten zien. Vanaf het moment, dat David aan de gevolgen van zijn misstap probeert te ontkomen, roept de geschiedenis wrevél op.

Bij God begon de ergernis eerder. Dat maakt de profeet Nathan duidelijk met het verhaal over de rijke boer die het ene lammetje van zijn arme buurman afpakt om het aan een gast voor te zetten. Wanneer David met verontwaardiging op het verhaal reageert, maakt de profeet hem duidelijk, dat hij zelf het onderwerp van deze geschiedenis is. Het belijden van schuld en het gebed om vergeving in Psalm 51 wil tegen deze achtergrond gehoord worden. Maar de woorden van de psalm blijven algemeen. Daarom kunnen ze ook tegen een andere achtergrond gehouden worden. Mag dat ook de geschiedenis van de 'twee van Breda' zijn? Hun aandeel in een honderdduizendvoudige moord? Met het oog op die vraag wil ik op vier thema's uit deze psalm dieper ingaan.

Gebed om vergeving

De psalm vraagt om vergeving vooral in beelden van wassen, reinigen (vss 4,9). Daarmee komt een besef van innerlijke vuilheid tot uitdrukking. Begrijpelijk tegen de achtergrond van Davids optreden tegenover Uria, zijn doen met Bathseba. In de taal van het Nieuwe Testament: het bloed van Christus reinigt van de zonde. Vergeving is een vraag om wegnemen van de schuld, niet om een minder ernstig nemen: wassen, zodat er nieuwe zuiverheid is, een schoon geweten. De psalm past dit toe op David na de geschiedenis met Bathseba en Uria. Is er een mogelijkheid van vergeving voor de 'twee van Breda'? Of is er een grens aan Gods vergeving? Zou het offer van Christus niet toereikend zijn? Mogen deze mensen deze woorden niet in de mond nemen? Of, als ze het doen, zal God niet luisteren? Is Christus niet gekomen om deze zonde van de wereld te verzoenen? Ik zie geen grond in het bijbelse spreken om hier een grens te trekken. Maar dit maakt tegelijk wel duidelijk, dat de vergeving niet goedkoop kan zijn. Het bloed van de slachtoffers roept. Er kan geen sprake zijn van een zomaar voorbij gaan. De straf voor onze zonden was op Hem. Hij zocht de tollenaars en de zondaars, de zieken, niet de gezonden. De vraag om vergeving is in de psalm onmiddellijk verbonden met

Het belijden van schuld

De vraag om vergeving is het tegendeel van een verontschuldiging: Ik ken mijn overtredingen. Het staat mij voortdurend voor ogen wat ik heb gedaan (vs 4).

Ik ben in ongerechtigheid geboren. Het is niet iets dat mij totaal vreemd is. Het zit in me. Dat is niet bedoeld als excuus: ik ben nu eenmaal zo en dat kan ik ook niet helpen. Ik ben zo geboren. Het is de belijdenis, dat het kwaad in ons zit. Ik ben daarvoor verantwoordelijk. Maar het zit heel diep. Het wassen, reinigen, zal daarom ook heel diep moeten gaan (vs 7).

Gij wilt waarheid in het verborgene. Het uiterlijk goede gedrag is niet voldoende. God kijkt dieper. Een uiterlijke schuldbelijdenis is daarom ook niet voldoende. God laat een innerlijk besef van waarom het gaat doorbreken (vs 8).

Is dit mogelijk voor de 'twee van Breda'? Is het innerlijke besef van deze misdaad te dragen voor mensen? Waarheen zal ik vluchten? Als dit innerlijke inzicht nu wordt ontlopen, zal het dan niet eenmaal doorbreken oog in oog met de goddelijke Rechter? Is deze last niet nog zwaarder, ondraaglijker dan die van de slachtoffers? Ik moet denken aan

het begin van het interview dat Rex Brico een aantal jaren geleden had met Martin Niemöller (gepubliceerd in *Af en toe een oase*; uitgegeven bij Kok, 1988). Niemöller heeft van 1938 tot 1945 gevangen gezeten vanwege zijn openlijke kritiek op het nationaal-socialisme. Ik neem het begin van dat interview over: Herr pastor Niemöller, volgend jaar januari wordt u 85 en is het veertig jaar geleden dat Hitler u in de kerker gooide. Denkt u nog wel eens terug aan de tijd in het concentratiekamp? „Nauwelijks. Anderen herinneren me er nog wel eens aan. Bepaalde hoogtepunten zijn me bijgebleven, zoals Goede Vrijdag 1938, toen bisschop Scharf me het avondmaal bracht in mijn cel in Sachsenhausen, of Kerstmis 1944, toen we het eerste oecumenische avondmaal vierden. Van beslissende betekenis in mijn leven is de galgenervaring geweest. Dagelijks werden voor mijn raam in de gevangenis mensen opgehangen. Ik heb me toen leren afvragen: Wat zal ik doen als ik net als zij, of zoals Jezus, opgehangen word? Zal ik ook bidden: Vader, vergeef het hun...? Of zal ik denken: verdampte Schweine...?”

Hebt u een antwoord gevonden? „Jazaker. Van toen af is het tot me doorgedrongen dat die beulen veel meer ons gebed nodig hebben dan de gevangenen. En dat heeft mijn hele innerlijke houding ten aanzien van de kerkstrijd veranderd. Natuurlijk kan men Hitler vandaag vervloeken en men doet het ook. Maar wie heeft ooit voor hem gebeden? Dat is toch ook een vraag?” (p.68)

Is dat niet wat bedoeld wordt met de gedeelten die ik aan het begin citeerde: wat Jezus heeft gezegd volgens Mattheüs 5, wat Paulus heeft geschreven in Romeinen 12? Bidden voor de beulen, omdat het mensen zijn, mensen die zich zelf een ondraaglijke last opleggen, een last die ze ooit onder ogen zullen moeten zien. Is dat te dragen? Is dat niet de reden dat Jezus gekomen is: om van die last te bevrijden? Leert de kerk niet in navolging van het evangelie, dat niemand zelf de last van zijn zonde kan dragen? Niet alle schuld is gelijk. De last van de 'twee van Breda', geeft ze niet zicht op de onpeilbare diepte van Golgotha? Maar voor niemand is de vergeving goedkoop.

Tegen U, U alleen

Juist tegen de concrete achtergrond van de geschiedenis van Uria en Bathseba is het opmerkelijk, dat de zonde wordt beleden met de woorden:

Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd... (vs6).

Echter, ook in het verhaal van 2 Samuel 12 zegt David tegen Na-

than: Ik heb tegen de HERE gezondigd (vs 13). Wij zijn geneigd dan onmiddellijk aan Uria te denken en vragen ons af: wordt de zaak zo niet van zijn concrete ernst beroofd? Is het niet gemakkelijk? Ik denk, dat het tegendeel het geval is. Het kwaad, dat David Uria heeft aangedaan, eerst tegen zijn huwelijk, toen tegen zijn leven, krijgt een extra dimensie, doordat het als zonde tegen God zelf wordt verstaan. Misschien kan een vergelijking met kinderen in een gezin helpen. Ouders gaan een avond weg. Zij zeggen tegen hun opgroeiende kinderen, die niet altijd met hun handen van elkaar af kunnen blijven: En jullie maken nu eens geen ruzie vanavond! Dat gebeurt toch, zelfs zo dat bij het vechten de een de ander van de trap gooit die daarbij ernstige en blijvende schade aan zijn rug oploopt. Het kind, dat de ander dit heeft aangedaan, schrikt natuurlijk van wat het gedaan heeft, maar als het nog een beetje ontzag heeft voor zijn ouders, komt daar nog bij: wat zullen zij zeggen! Ik zal hen niet meer onder ogen kunnen komen. — Met dit voorbeeld wordt tegelijk enigszins duidelijk, waarom het in Psalm 51 als gebed vooral gaat: de onmogelijk geworden relatie van David met God. Hij bidt om het herstel daarvan. Dat betekent niet dat hij niet ook schuldig staat tegenover Uria. Onherstelbaar. Zoals het ene kind tegenover het andere. Nu zou kunnen worden tegengeworpen: dat geldt voor kinderen misschien, maar kinderen worden volwassen. Dan kan zo iets niet meer in de eerste plaats gezien worden als iets dat tegen wat de ouders gezegd hebben, ingaat. De zaak zelf wordt het centrale: het slachtoffer, niet het ongehoorzaam zijn. Dat is gedeeltelijk waar. Maar de vraag blijft: waaraan ontleent het slachtoffer zijn intrinsieke kostbaarheid, zijn recht, zijn integriteit? Licht de oorsprong daarvan in hem zelf? In een proces van evolutie? In de rechtsorde van de samenleving, of de moraal daarvan? Of in de Schepper?

Het punt is ook verder van essentieel belang. Kan God dit vergeven? Kan Hij de schuld tegenover de slachtoffers van de misdadiger afnemen? Hem schoon wassen? Hem vrij spreken? Kunnen ouders dat tegenover hun kinderen? Het zal duidelijk zijn, dat er ook iets tussen de kinderen zelf moet gebeuren. De vraag om vergeving zal ook naar het slachtoffer zelf toe moeten gaan. En het zal ook duidelijk zijn, dat het een groot verschil uitmaakt of het ene kind een speelgoedtreintje kapot gemaakt heeft van de ander of een ongeluk moedwillig veroorzaakt waardoor de ander zijn leven lang gehandicapt blijft. Ouders die hun kinderen liefhebben zullen beseffen, dat voor beide kinderen de vergeving noodzakelijk is. Voor de een,

opdat het niet zijn leven lang gebukt blijft gaan onder de schuld van het ongeluk van zijn broer. Voor de ander, opdat zijn leven niet verbiterd raakt en daardoor blijvend kapot. Hoe moeilijk ook, de bereidheid tot vergeving betekent innerlijke genezing. Ik zeg bereidheid, en realiseer me hoe moeilijk zelfs dit kan zijn, bereidheid, omdat vergeving om te kunnen aankomen afhankelijk is van de vraag ernaar bij de ander.

Is dit ook een toepassing op de 'twee van Breda'? Tegen U, U alleen? Het maakt het kwaad tegen de slachtoffers niet minder erg. Het voegt er een dimensie aan toe. De mensen aan wie zij zich vergrepen hebben, zijn schepselen van God, zelfs meer dan dat, het oorspronkelijke volk van God, van de God van wie het heet in het tweede gebod, dat Hij wel het kwaad straft tot in de derde en vierde geslacht — maar lees ook Ezechiël 18 — maar zijn barmhartigheid bewijst tot aan het duizendste geslacht van wie Hem liefhebben. Abrahams kinderen!

Bidden om vreugde

In Psalm 51 wordt niet alleen gevraagd de afschuw over zich zelf weg te nemen, de ontsteltenis door het besef van wat er gebeurd is, wanneer het innerlijk schoon gewassen is, dan is er nieuwe zuiverheid, dan is er weer plaats voor vreugde: Heer, U hebt mij verbrijzeld, laat mij ook weer juichen (vs 10). Kan David dat zeggen? Mag hij dat vragen na wat hij heeft gedaan? Voor Uria is het voorgoed afgelopen.

Een paar opmerkingen. In de eerste plaats, David gaat hiermee niet aan de ernst van wat hij gedaan heeft, voorbij. Vreugde is niet een mogelijkheid voor hem zelf door de ogen te sluiten. Er is een nieuwe schepingsdaad van God voor nodig: schep mij een rein hart, o God (vs 12). Vervolgens, het gaat om de vreugde in God zelf: hergeef mij de blijdschap over uw heil (vs 14). Het gaat hem niet om opnieuw plezier in het leven te mogen hebben. Hij vraagt, dat het weer goed is tussen hem en God. Dat is vreugde. Daarzonder kan hij niet. Tenslotte, het valt mij op, dat in Davids levensverhaal na deze geschiedenis niet alleen het ene kwaad na het andere hem overkomt, zoals door de profeet Nathan aangekondigd — vergeving betekent niet, dat er geen consequenties meer volgen — maar ook, dat zijn positieve aandacht zich vooral gaat richten op de voorbereiding van de eredienst in de tempel, die hij zelf niet mocht bouwen. Dat blijkt vooral uit het verhaal van 1 Kronieken — waar het overigens aansluit bij het verhaal van de volkstelling, een ander falen van David. Mag een moordenaar vragen om

nieuwe vreugde in zijn leven? Of rest hem niets anders dan afstomping of wroeging? Is dit gebed een mogelijkheid voor de 'twee van Breda'? Hangt dat niet af van de vraag, hoever het werk van Christus reikt? Hoever de liefde van God reikt? Hoever de mogelijkheid van vergeving gaat? Als deze twee mensen — en ik zou willen, dat ze het zouden horen, als ze het nog niet gehoord hebben, of dat ze het opnieuw horen, als ze het niet kunnen geloven — als deze twee mensen met hun schuld naar God zouden gaan zoals David in deze psalm, en ze zouden vergeving van God ontvangen, is het dan mogelijk, dat er geen vreugde, onvoorstelbare vreugde, bij hen zou opkomen vanwege deze vergeving? Ik denk niet, dat mensen dit kwaad kunnen peilen, maar voorzover het gepeild wordt, zal ook het besef van de diepte van de liefde van God, van Jezus op Golgotha, worden verstaan. Zou het ook dan niet hier kunnen gelden, dat de laatsten tot de eersten gaan behoren? Maar het is ook duidelijk, dat God dit leven, om het leefbaar te maken, zelf nieuw zal moeten scheppen. Is er een opstanding mogelijk voor de 'twee van Breda'? Zouden ook zij daarvan het begin hier al mogen meemaken? Of zou de doodstraf barmhartiger zijn geweest? Is, zelfs in het licht van de vergeving van God, menselijk leven met dit verleden hier en nu niet meer mogelijk? Een verbroken en verbrijzeld hart veracht Gij niet, of God (vs 19). Ik weet niet hoe de 'twee van Breda' bezig geweest zijn met zichzelf, met hun slachtoffers, met God. Ik spreek over hen met het oog op onze houding, ons denken, ons bidden, ons geloof, wanneer we denken aan hen.

Onderwijzen en lofzingen

We zouden denken dat in de psalm de grenzen nu wel bereikt zijn, maar hij gaat nog verder:

Dan zal ik overtreders uw wegen leren,
opdat zondaars zich tot U bekeren (vs 15).

Heeft David dit kunnen doen? Hoe zou hij anders voor de tempelgeregten nog hebben kunnen dichten? Maar het is wel goed erop te letten, dat onmiddellijk op vers 15 volgt: Red mij van bloedschuld, o God ... Wanneer hij spreekt over anderen, dan komt direct zijn eigen handelen hem weer voor ogen. Het spreken tot anderen zal zijn zonder enige pretentie, niet vanuit hemzelf, alleen vanuit God. Sterker, hij zal uit zichzelf zijn mond niet eens durven open doen. Het besef van wat hij heeft gedaan, zal zijn lippen gesloten houden. Heer, open mijn lippen (vs 17). Spreken vanuit de goedheid van God, die je zelf hebt ervaren,



onpeilbaar, geldt dat ook niet voor de apostel Paulus? Is het voorstelbaar, dat de 'twee van Breda' tot anderen zouden spreken van de goedheid van God. Dat daarin een oproep om zelf te veranderen zou worden gehoord? Zouden wij het van hun willen, kunnen horen? Zou dat spreken zuiver kunnen zijn?

De twee van Breda en de miljoenen van Auschwitz, Dachau, Bergen-Belsen en zo voort zijn de twee van Breda en die ene van Golgotha...

Drie opmerkingen tot slot

1) We hebben Psalm 51 gelezen tegen de achtergrond van de geschiedenis van David en Bathseba en tegen de achtergrond van de 'twee van Breda'. Zouden deze laatsten de psalm ook mogen bidden? En wat betekent deze vraag en het antwoord dat we daarop geven tegenover hen? Nu, aan het slot wil ik ook de vraag stellen: zouden wij zelf deze psalm mogen bidden? Zouden we dat kunnen? Zouden we dat willen? Omdat de behoefte aan vergeving van God in ons leeft? Omdat we de zonde in ons leven zien? Omdat we verlangen naar de vreugde van God? Omdat we zouden willen spreken vanuit de ervaring, dat Hij ons leven nieuw maakt heeft?

Psalm 51 spreekt niet op het niveau van het recht in de staat. Hij spreekt ook niet op het niveau van wat fatsoenlijk is, van de burgerlijke moraal. Ik zeg van beide niets kwaads. Voorzover ze er (nog) zijn, mogen we er dankbaar voor zijn. Maar het is niet het gezichtspunt van deze psalm. Die spreekt van het leven met God. Kunnen fatsoenlijke mensen Psalm 51 bidden? Het onderwijs van de Schrift leert ons, dat ook zij de genade van God nodig hebben.

2) Ik vraag mij af of de wijze waarop wij als het Nederlandse volk de oorlog verwerkt hebben, of de emoties die rond de vrijlating van de 'twee van Breda' zijn losgekomen, niet te maken hebben met het gaan ontbreken van het bijbelse zondebesef, van de bijbelse Godsbesef. Ik denk daarbij niet zozeer aan de slachtoffers zelf. Er is een legitieme plaats voor emoties, voor het roepen om wraak – toch zou ook voor hen het woord van God genezend kunnen zijn. Maar ik denk niet in de eerste plaats aan hen. Wie ben ik, dat ik over hun emoties zou oordelen – hoe diep kunnen mensen gewond zijn! Ik denk vooral aan ons, die het kwaad waarom het gaat niet direct of niet zo direct hebben meegeemaakt, ook al dragen we de gevolgen ervan ook in ons eigen leven mee. Ik ben bang voor een klimaat, waarin de ander die onze afkeer oproept, niet meer als een mens

wordt gezien. Ik ben bang, dat dat het klimaat is waarin de beulen ruimte krijgen om te worden gemaakt. Het is verbijsterend om te lezen, dat de terechtstelling van de veelvoudige moordenaar Ted Bundy, onlangs in Florida, het karakter heeft gekregen, via de radio, van een volksvermaak (NRC-Handelsblad, 26 jan. 1989).

Ik vraag me ook af of een theologie die de vragen rond God en het lijden, rond God na Auschwitz, oplost door te spreken van de onmacht van God iets met de onmacht om het kwaad van de oorlog te verwerken te maken heeft. Is er dan nog de mogelijkheid onze nood naar God te brengen? Is Golgotha niet genoeg om ondanks alles God ook als de Almachtige te blijven vertrouwen? Kunnen wij God oordelen? Kunnen we als Job luisteren naar het antwoord van God op onze vragen, ook wanneer de vragen blijven?

3) Het moeilijkst vind ik het, dat ik mij met de hier gegeven lezing van Psalm 51 plaats tegenover mijn Joodse landgenoten. Ik weet niet hoe zij oordelen over het bereik van Gods vergeving. Maar ik heb de

psalm gelezen in het licht van Golgotha, vanuit het Nieuwe Testament. Psalm 51 is ook een deel van hun Heilige Schrift. Mag dat voor hen – Psalm 51 en de 'twee van Breda'? De meesten van hun slachtoffers waren Joden. Zij hebben het zwaarste geleden. Hoe alleen zijn degenen die zijn overgebleven? Wie ben ik om zo te spreken over Psalm 51, ook al staat ook de naam van mijn vader op de lijst van hen die in de oorlog met hun leven betaald hebben voor de inzet voor hun Joodse medemensen? Wat kan ik anders zeggen dan dat ook het Nieuwe Testament in wezen een Joods boek is, als zodanig het woord van God – het heil is uit de Joden? Is de man van Golgotha niet de zoon van David? Hoe groot zou de vreugde zijn, wanneer dat ons niet langer zou scheiden maar verenigen! Maar zullen wij, christenen, dan niet ook Psalm 51 moeten bidden tegen de achtergrond van een andere geschiedenis, de geschiedenis van wat wij de Joden hebben aangedaan?

W.J. Moggré, Hilversum

Levensproblemen

Een ouderling komt op bezoek bij een weduwe. Ze is nog niet zo oud. Haar man is nu zowat een half jaar geleden overleden.

„Het went zeker al aardig”, zegt de bezoeker tegen haar, waarop zij antwoordt: „ja, het went al”. En toen was het gesprek afgelopen.

Wat had ze nog meer kunnen zeggen tegen deze broeder? Ze kan hem toch niet vertellen dat het nooit 'went', dat je er nooit aan 'gewend' zult raken, dat je altijd alleen bent, dat je nooit meer je zorgen kunt delen met iemand als je 's nachts ligt te piekeren. Dat 'de' ander er dan niet is om het tegen te vertellen, geen hand die je kunt vasthouden, geen schouder om je hoofd op te leggen.

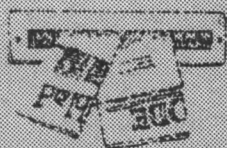
Wat moet je als 'deskundige', als hulpverlener doen bij iemand die met echte, diep ingrijpende levensproblemen worstelt? Men verwacht vaak goede raad: als u zus of zo doet, dan lost het probleem zich vanzelf wel op. Als dat waar was, dan zou het zijn als met een slot en een sleutel. Even zoeken en met het juiste 'sleutelwoord' is het probleem de wereld uit. Maar als iemand werkelijk met diep ingrijpende levensproblemen te kampen heeft, een zwaar verlies, een kind dat bezig is het verkeerde pad op te gaan, een levensbedreigende ziekte..., dan ben je er niet met goede raad, dan

is het niet even een kwestie van: „kop op, houd maar goede moed” of een dergelijke doodoener. Hoe verschillend gaan mensen om met zware tegenslagen in het leven: tranen, gebed, woede, verharding, doen of 't je niet interesseert, radeeloosheid, zelfbeklag, je kunt er helemaal depressief van worden.

En daar sta je dan, en je wilt helpen. Met adviezen sla je de plank dus meestal mis. Met een 'opbeurende doodoener' ook. Nee, in zo'n situatie zoeken hulpverlener en hulpvrager samen, tastend naar een uitweg, een weg die de hulpvrager zelf kiest. Luisterend, vragend, naast elkaar staande kun je zo'n weg vinden en dan kom je verder.

Dan zal de hulpvrager dingen in zijn leven moeten veranderen. Maar dat dóe je, omdat je zelf inziet dat je op die manier een veel betere weg bewandelt. Dan kun je ook voor je eigen leven staan en word je niet als een riet heen en weer bewogen, nee, dan is dat een vast pad dat je voor je ziet. Natuurlijk komen er nieuwe problemen en zijn de oude nog niet weg. Maar je ziet weer een toekomst vóór je, je hebt weer uitzicht op morgen.

De schrijver van dit artikel was tot voor kort lid van het bestuur van de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk van de Ned. Gereformeerde kerken.



Persschouw

Op elkaar letten

In 'DE VEERBEL' officieel orgaan van de Nederlands Geref. Kerk te Zalk en Veecaten verzorgt de plaatselijke predikant, Ds. J. Scheltens, de rubriek: VEERPRAAT, waarin hij wel en wee van de plaatselijke gemeen- te releveert. Zo nu en dan geeft hij in het kader van bepaalde zaken ook aandacht aan onderwerpen, die een breder terrein bestrijken. Zo merkte hij in het nummer van 12 februari jl. het volgende op:

„Ik hoorde jaren geleden eens een collega uit de stad zeggen op een zendingsvergadering in Kampen, dat elke wijkouderling in de stad wel jeugd in zijn wijk heeft, die met de „hand aan de deurknop van de kerk” staat om te vertrekken. Ik dacht toen: Gelukkig, dat dat bij ons nog niet in die mate het geval is! Let u wel op dat „nog niet in die mate”! Want ik heb er toen wel bij gedacht: Wie weet, hoe gauw het ook bij ons zo gaat worden. Vooral als ik denk aan wat een collega eens in een preek hier zei over het doorgeven van 'een leeg testament'! Dat kan in een behoudende gemeente op het platteland soms nog gemakkelijker gebeuren dan in een stad. Ik was er niet bij, dat dit breder uitgewerkt werd, maar ik heb het wel van derden gehoord en kennelijk ont-houden!

Nu wil ik helemaal niet de alarmklok luiden, maar het gaat echt niet alle-maal even goed met álle oudere jeugd in ons midden. En waar het me vooral om gaat is dit: ik hoor dan wel eens bij geruchte, dat er ouders zijn, die (ook) problemen hebben met hun kinderen. Met zo'n gerucht kan ik vanzelfsprekend niets begin-nen. Ik weet zelfs niet eens, of en in hoeverre dat waar is! Maar... mocht het wel het geval zijn buiten wat ik dan wel weet, wat dan? Ik hoop dan wel, dat u zulke dingen als ouders niet zo lang voor u houdt, dat ande-

ren pas worden ingeschakeld, wan-neer het in zo'n vergevorderd sta-dium is, dat er alleen nog wat 'ach-terhoedegevechten' gevoerd kun-nen worden.

Bij die anderen denk ik dan niet allereerst aan de ouderlingen of mijzelf. Want wij komen niet het eerst aan de beurt in dit opzicht. De eerste verantwoordelijkheid ligt bij de ouders zelf en vervolgens bij de medebroeders en zusters. Maar misschien zou het desondanks toch niet zo verkeerd zijn om het toch door te geven aan de wijkou-derling of aan mij, wanneer het niet zo goed gaat met sommige jonge-ren. Want wij merken het helaas door verschillende oorzaken vaak te laat en in elk geval later dan de ouders zelf, wanneer het ergens niet goed zit. Als u het tijdig zegt, kun-nen we eerder mede een oogje in het zeil houden.

Het is niet mijn bedoeling met deze hint iemand verwijten te maken! Ik zeg ook niet, dat we nooit iets van ouders horen. Ik begrijp ook best, dat het voor zulke ouders moeilijk is daarover met anderen te praten. Ik meen, dat het wijlen ds. Vissee was, die wel eens gezegd heeft, hoe ver-schillend kerkleden zich gedragen bij de dokter en op het huisbezoek. In de spreekkamer van de eerste wordt het zieke been zo ver mogelijk naar voren geschoven, maar op het huisbezoek houden we dat zoveel mogelijk onder de tafel.

Al met al blijft het zaak ons te hou-den aan wat Paulus aan de Thessa-lonicenzen schrijft – en laat ik het daarmee deze keer mogen beslui-ten;

„Wij vermanen u, broeders, wijst de ongeregelde terecht, beurt de kleinmoedigen op, komt op voor de zwakken, hebt geduld met allen.” Deze aansporing schreef Paulus aan en voor... GEMEENTELEDEN!”

Deze opmerkingen van mijn Zalker kollega hebben wij allen ter harte te nemen. De beheersende vraag blijft hoe wij met elkaar omgaan in het Huis van God. Daarvoor heeft de HERE in Zijn Woord de nodige nor-men gegeven. Als we die in acht nemen, zullen we merken, dat ook hier geldt, dat voorkomen beter is dan genezen. We moeten ook op-passen, dat we onze teleurstelling binnen de kerk niet op anderen gaan afreageren. Wat dat betreft zijn de ambtsdragers als objekt blijkbaar vaak het eerst aan bod. Laten wij allen de hand in eigen boezem steken en nagaan waar wij hebben gefaald heel persoonlijk in de liefdevolle benadering en beje-gening van hen, die afwijken. Laten we op elkaar acht geven niet om elkaar te bevitten en allerlei verkeerde dingen zonder meer te signaleren en te registreren, maar om elkaar aan te vuren tot liefde en goede werken. Dat is de strekking van Hebreëen 10:24. Het laatste is zelfs

een letterlijk citaat.

Luther wijst erop hoe het de typi-sche eigenschap van de natuurlijke mens is liever omgang te zoeken en te hebben met oppassende en vrome mensen dan met lastige, zwakke en onvolmaakte. Terwijl hij het kerkelijke leven ontleeft merkt hij op, dat deze zonde het met zich brengt, dat de zwakken tot een voor-werp van hooghartige verachting en liefdeloze veroordeling voor de bra-vere mensen worden en omgekeerd de brave mensen tot een voor-werp van afgunst en smaad voor de zwakken. Zo worden de verhoudin-gen scheef getrokken en mist de kerk als gemeenschap haar doel. Er is maar één medicijn, nl. de liefde aandoen als de band der volmaakt-heid (Col. 3:14).

Enschede

O. Mooiweer



Ingezonden

Theologische systemen

Graag wil ik even reageren op de persschouw in Opbouw van 3 febr. jl. Ds. Mooiweer liet ons een stukje lezen uit het Nederlands Dagblad waarin stond dat A.P. de Boer (Ned.Ger.) drie factoren zag die een goede verstandhouding tussen drie kerken van de geref.gezindte in de weg staan. Als eerste „heel wezen-lijke oorzaak” noemt br. De Boer dat er „twee theologische systemen tegenover elkaar staan”. Voorts, en ik cursiveer: „Zolang dit soort theo-logische systemen... overheersen... vinden we elkaar niet”.

Evenals Ds. Mooiweer in het na-schrift, ben ik van mening dat hier „terecht... reële gevaren gesigna-leerd...” worden. Maar, wat doen wij daar aan, of: wat is daar aan te doen?

Ik was wat teleurgesteld dat Ds. Mooiweer in de rest van zijn korte naschrift alleen nog waarschuwt voor nog een ander gevaar: „Als we ook maar niet gaan laboreren aan een nivellering van bepaalde ten-



denzen (...)... uit vrees voor polarisatie". Het werd mij niet goed duidelijk of onder die 'bepaalde tendenzen' ook valt de eerst geciteerde tegenstelling tussen sommige 'theologische systemen', dan wel de in het naschrift genoemde drie ketterijen die Ds. Mooiweer (evenals ik) in de bedoelde drie kerkengroepen ziet bestaan.

In elk geval ben ik zelf diep overtuigd van de gedachte dat de tegenstelling tussen 'theologische systemen' een véél te grote plaats inneemt in de kerken der geref. gezindte. Als wij het serieus nemen dat de kerkelijke verdeeldheid binnen die gezindte een groot kwaad is, dan zullen we m.i. allereerst de tegenstellingen tussen allerlei 'theologische systemen' (inclusief hun kerkrecht-ideeën) *fors moeten relativeren*, en moeten leren leven met een wijze en zachtmoedige *aanvaarding* daarvan.

Maar *kunnen* wij, orthodoxe gereformeerden, dat? M.i. hebben we dat nooit geleerd en zijn ook onze predikanten nooit systematisch in die problematiek onderwezen. Ook zijn we door de ervaring, d.w.z. door kerkelijke schade en schande, in dit opzicht niet wijzer geworden.

Relativeren

Het relativeren van 'theologische systemen', dat ik bedoel, mag niet verward worden met een nivellerend *relativisme*. Dit kan echter m.i. alleen voorkomen worden (menselijk-erwijs gesproken), wanneer we weer praktisch en theologisch de moeizame les gaan leren en beoefenen van het consequent onderscheiden tussen Gods Woord zelf en onze menselijke 'theologische systemen' daar omheen. Hoe nuttig, noodzakelijk of lastig die ook mogen zijn.

Dat relativeren houdt ook in dat we niet elke theologische afwijking (van onze eigen theologie), hoe betreurenswaardig wellicht ook, moeten opblazen tot een aantasting van „de schriftuurlijke beleving van het waarachtige kerkzijn”, zoals Ds. Mooiweer het uitdrukt. Dat kan 'in principe' inderdaad wel het geval zijn, maar dat is met elke afwijking zo. Gelukkig komen zulke aantastingen-in-principe lang niet altijd tot echte en volledige aantastingen. En we mogen ook wel op een beoefende en hoopvolle weg naar meer eenheid risico's lopen.

Indien wij niet tot dit *relativeren van theologie* kunnen komen, dan zal er inderdaad niets veranderen aan de bestaande situatie. Dan zal ieder, vanuit eigen theologisch gelijk, elke afwijking (waarvan?) al spoedig opblazen tot een doodgevaarlijke ketterij, en er aantasting in zien van de gezonde leer en van de schriftuurlijke beleving van het waarachtig kerk zijn. DUS gaan we er tegen aan ('in principiis obsta': weersta het kwaad in het begin), vermeer-

deren of bestendigen de met de mond als zondig beleden kerkelijke verdeeldheid en hebben we onze theologische, kerkrechtelijke en kerkhistorische zelfrechtvaardiging achter de hand.

Wat nu?

Ik ben mij bewust van het feit dat in onze tijd van kerkelijk en theologisch relativisme elk pleidooi voor relativeren van theologische systemen, sommigen de haren ten berge doet rijzen. Maar zonder die relativisering blijft alles gewoon zoals het is, met hier en daar in de marge wat vrijblijvende oecumenische snoeperij. Uiteraard inclusief de periodiek te horen jammerklachten over, en welsprekende toorn tegen die onverantwoorde kerkelijke gedeeldheid. Waar overigens niemand of niets anders van wordt. Want voor ons zelf kunnen wij ons immers niet schuldig gevoelen, zelfs niet medeschuldig, aan die verdeeldheid, want... enz. enz.

Welke vrijgemaakte, Chr. geref. of Nederl. geref. predikant (of niet-ambtsdrager) durft zijn nek uit te steken en komt eens voor de dag met een 'creatieve utopie' om ons een mogelijke weg naar de gezochte eenheid te schetsen, zonder zelf die weg bij voorbaat te blokkeren met zijn eigen 'theologisch systeem'? Daarover voorlopig eens te gaan discussiëren lijkt mij vruchtbaarder dan de weg te gaan van de traditionele theologische studieputaatschappen. Die zullen m.i. in de praktijk nooit tot een goed resultaat kunnen leiden. Ofschoon... je weet het nooit. Als iemand een perspectief ziet, hij/zij beginne, officieel of niet-officieel. Zeer benieuwd en graag bereid mee te doen.

Amsterdam

A. Troost

Reaktie op een reaktie (1)

Dankbaar ben ik voor de reaktie van prof. dr. A. Troost op mijn Persschouw d.d. 3 febr. 1989. Wat de aantasting van het schriftuurlijk beleven van het waarachtig kerkzijn betreft heb ik mij inderdaad beperkt tot het kerkisme, independentisme en mysticisme. Het ontmoet bij mij begrip, dat prof. Troost wat teleurgesteld is, omdat ik niet nader ben ingegaan op het verschil en de tegenstelling tussen verschillende theologische systemen. Het heeft waarschijnlijk te maken met het feit, dat ik niet zo onder de indruk ben van allerlei theologische systemen. Men heeft er vaak een theologisch systeem van gemaakt terwijl het niet meer is dan een bepaald denken vanuit theologische vooronderstellingen, die van huis uit zijn aangereikt. Het geheel kan ik daarom dan ook wel relativeren, maar bovenal zal ik het objectief moeten toetsen aan de normerende norm van de Heilige Schrift. Dan

blijft er van een gedachtenkonstruktie van een houden voor wedergeboorten en van een houden voor niet-wedergeboren alsook van een zgn. verbondsautomatisme niets over. Het Woord van God beheerst mijn denken en mijn theologiseren vindt plaats binnen de konfessionele omlijning. Dat laatste kan sommigen misschien als een conservatieve kreet in de oren klinken. Maar mijn gereformeerd-zijn hangt daarmee samen en mijn gereformeerd bezig zijn hangt daarvan af! Wat die belijdenis der kerk naar de Schriften weerspreekt hebben wij af te wijzen. Dat neemt niet weg, dat we in een discussie bij alle beslistheid mild zullen moeten zijn als we bij de ander een ontspoord denken hebben signaleerd. En zelf zullen we hebben open te staan voor de kritiek op eigen gedachtengang. Niemand is volmaakt en daarom heeft ook niemand hier het laatste woord. Maar er zijn wel grenzen. En die grenzen worden ook in mijn theologisch bedrijf getrokken door de konfessie. Het gevaar bestaat, dat men terwijl men de belijdenispapieren hoog genoteerd heeft staan in theorie toch in de praktijk blijk geeft geen inzicht te hebben in het eigene van de konfessie. De belijdenis geeft er nergens enige aanleiding toe om Verbond en wedergeboorte tegenover elkaar uit te spelen. S. Greijdanus zei al, dat God zijn beloften geeft in voorwaardelijke vorm en dat dat niets met remonstrantisme te maken heeft. Het geloof is een verbindende voorwaarde. Ik ben het met prof. Troost eens, dat wij vaak bang zijn voor theologisch en kerkelijk gezichtsverlies. Wij durven ons daarom niet kwetsbaar op te stellen. Maar het gaat niet om ons of om onze vastgeroeste mening, maar het gaat om het Woord van God en om de kerkelijke eenheid, niet als een wensdroom van sterk gemotiveerde mensen, maar als gebod van de hoge God en vanwege het gebed van onze unieke Hogepriester Jezus Christus. Een volgende keer wil ik graag nog enkele opmerkingen maken over die drie ketterijen zoals prof. Troost ze betitelde.

Enschede

O. Mooiweer

Achter een goed huwelijk gaat vaak een beter huwelijk schuil

Uit de kop boven dit artikel blijkt, dat we het wel over huwelijksrelaties willen hebben, maar niet over gebróken huwelijken.

Velen onder ons zullen gelukkig met overtuiging kunnen zeggen: „Wij hebben een goed huwelijk. Natuurlijk, in elk huwelijk is er wel eens wat, maar daar komen wij altijd wel overheen”. Toch zullen waarschijnlijk sommigen van hen ook moeten toegeven, dat wat ze eens als goddelijk geschenk hebben beleefd, de onderlinge liefdesrelatie, geworden



is als een versleten muziekinstrument, dat geen frisse tonen meer laat horen.

Slijtage

Uit eigen ervaring weten we dat een huwelijk niet alleen door buitenstaanders, maar ook door de partners zelf als een goede relatie wordt beschouwd, terwijl toch één van beiden of zelfs beide partners een gevoel van eenzaamheid ervaren. Het onderling gesprek is er zeker nog wel, maar niet of nauwelijks meer over echt persoonlijke zaken en innerlijke gevoelens. Vaak genoeg kunnen ze hun gevoelens niet (meer) goed uiten. Ze doen veel dingen samen, maar de gesprekken gaan meestal niet verder dan vrijblijvendheden of verwateren tot discussies, doorspekt met irritaties of touwtrekkerij.

Het lijkt wel of het slijtageproces niet is te stoppen. De eenzaamheid neemt toe en op z'n best komt er een situatie van berusting met de gedachte: „hij (of zij) is zo anders, daar valt niets meer aan te doen. Laat ik m'n mond maar houden. Hij (of zij) begrijpt me toch niet”.

Vernieuwing mogelijk

De oorzaak van een dergelijke ver-eenzaming is veelal een gebrek aan communicatie, althans aan goede communicatie.

Kun je daar dan wat aan doen? Ja, dat kun je leren! Dat hebben wij enkele jaren geleden ervaren in een weekend, dat georganiseerd werd door de Protestantse Stichting Marriage Encounter (ontmoeting in het huwelijk). Daar werd ons een methode aangereikt (waarmee we ook direct aan de slag konden) om te leren je gevoelens te uiten, naar je partner te luisteren en een blik in elkaars hart te gunnen.

Echte ontmoeting

De bedoeling van Marriage Encounter (vanwege het internationale karakter wordt de Engelse naam gebruikt) is dat partners elkaar in het licht van Gods liefde welwillend en openhartig leren ontmoeten, vooral door te leren delen (uitsluitend met elkaar) wat er echt in je hart leeft. Niet maar aan meningen, maar b.v. aan vreugde, teleurstellingen of angst. Dat kost oefening, maar door middel van zo'n weekend wordt de basis gelegd om merkbaar dichter tot elkaar te komen. Het is echter geen therapie of groepstraining. De privacy van elk echtpaar is volkomen verzekerd. Aan zo'n weekend wordt leiding gegeven door 4 echt-paren, geen huwelijks'deskundigen', maar mensen die zelf veel ervaring hebben met deze methode en gewoon vertellen wat zij zelf beleefd hebben; verhalen van 8 verschillende mensen, waarin je je kunt herkennen. Voor ons is in dat weekend speciaal belangrijk geweest het weer zien,

leren en ervaren dat een christelijk huwelijk echt mag lijken op de verhouding van Christus tot Zijn Gemeente. Niet maar in theorie of als geloofsartikel, maar in de werkelijkheid van de dagelijkse omgang met elkaar, zoals Paulus dat ook bedoelde in Efese 5.

Een weekend voor iedereen

Het is treffend dat de bekende predikant Walter Trobisch, die zelf een groot deel van zijn leven besteed heeft aan conferenties voor echtparen, na 30 jaar getrouwd te zijn, ook zelf eens met zijn vrouw Ingrid zo'n weekend van Marriage Encounter meemaakte. Aan het einde ervan kwam hij tot de ontdekking dat zij „langer en dieper met elkaar gepraat hadden dan in het hele jaar daarvoor. Ongemerkt waren onze gesprekken oppervlakkig geworden”, zo schrijft hij in 'De man, een onbegrepen wezen'. Om misverstand te voorkomen: ook voor paren die nog niet lang getrouwd zijn, is het een geweldige zaak te leren zo met elkaar om te gaan. Kortom, voor wie dan ook: gun elkaar eens zo'n weekend!

Informatie

Marriage Encounter is een landelijke beweging met in alle provincies contactpunten en deelnemers. In dit jaar worden nog weekenden georganiseerd op 10-12 maart, 26-28 mei, 6-8 oktober en 24-26 november. Nadere inlichtingen en opgave bij Ad en Anneke Kole, De Omloop 23, 4421 KX Biezelinge, tel. 01102-42378.

Ook wijzelf zijn graag bereid wat meer te vertellen over zo'n weekend (tel. 01717-4679).

Jaap en Trudie Nugteren,
Voorschoten



Ontvangen

Dr. J.P. Versteeg,
Neem er de tijd voor.

Korte meditaties.
68 blz., f 14,50
ISBN 90-242-0907-2.
Uitg. J.H. Kok, Kampen.

Dr. W.H. Velema,
Aan Christus gelijkvormig.

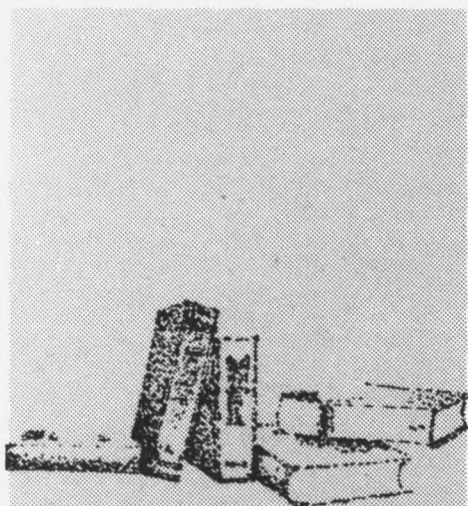
Serie: Pasmunt.
90 blz., f 14,95.
ISBN. 90-6140-213-1.
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

Dr. H. Baarlink (red.),
Inleiding tot het Nieuwe Testament.
351 blz., f 47,50.
ISBN 90-242-3184-1.
Uitg. J.H. Kok, Kampen.

Dr. K. Deddens,
Dient Hem met vreugde!
Deel II – Opstellen over de dienst van gemeenteleden.
232 blz., f 25,90.
ISBN 90-6047-913-0.
Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes.

Gerbrand Fenijn e.a.,
Het bramenbeeld en andere verhalen.

(verhalen)
48 blz., f 2,95.
ISBN 90-242-4989-9.
Uitg. J.H. Kok, Kampen i.s.m. Chr. Lektuur Kontakt, Gouda.
Prijs na 30 april: f 12,50.



Boekbespreking

H. Algra, Den Helder

In de vorige nummers van 'Opbouw' werd een reis door de geschiedenis van de gereformeerde kerkbouw gemaakt. De serie was gebaseerd op het boek 'Honderdvijftig jaar gereformeerde kerkbouw', dat in 1986 bij uitgeverij Kok verscheen. In dit boek komt een groot aantal aspecten van het gereformeerde kerkgebouw ter sprake: de plaats in het dorps- en stadsbeeld, het exterieur, de binnenzijde, de visie op de liturgische inrichting, de orgels, beeldende kunst in het kerkgebouw. De eindredactie was in handen van twee bekende mensen op het terrein van de geschiedenis van de kerkbouw: Dr. Regn. Steensma en Dr. C.A. van Swigchem. In totaal hebben 12 auteurs aan het boek meegewerkt. Hun afzonderlijke hoofdstukken vormen doorgaans een afgerond geheel. Een gevolg hiervan is wel dat de inhoud van de hoofdstukken elkaar soms overlapt. Zo komt de visie van Dr. Abraham Kuiper op het gereformeerde kerkgebouw herhaalde malen ter sprake.

Wat de inhoud van het boek betreft valt op dat de auteurs zich welwillend uitlaten ten opzichte van hedendaagse ontwikkelingen en veel kritischer staan tegenover het verleden. Inderdaad is er op dat verleden heel wat aan te merken en uit het boek blijkt dat het denken in termen van macht en op grond van starre vooroordelen in de gereformeerde kerken geen uitzondering was. Aan de andere kant mag nooit vergeten worden met hoeveel liefde veel gereformeerden met een klein inkomen offerden voor een eigen kerkgebouw en in hun eenvoud veel tijd gaven voor die gereformeerde kerk waar ze zich zo nauw bij betrokken voelden.

Helaas zijn er in het boek enkele fouten geslopen. Zo zijn de onderschriften van enkele foto's verwis-

seld (met bv. als gevolg dat er een Peugeot uit de jaren zestig staat voor een kerk die volgens het onderschrift in 1934 werd afgebroken). In de afbeelding van een sculptuur aan de buitenzijde van de Kloppekerk in Haarlem kan ik onmogelijk Abraham Kuiper herkennen; het smalle profiel met puntbaard lijkt mij meer bij Calvijn te horen. Soms kan de lezer er slechts met moeite achter komen wat de kenmerken zijn van een bepaalde bouwstijl; wat dat betreft zou een korte uitleg van deze stijlen de leesbaarheid hebben vergroot.

De kritiek op de inhoud van het boek neemt niet weg dat het zeer de moeite van het lezen waard is. Het biedt een schat aan gegevens, ook ter bezinning op de inrichting van onze eredienst. 'Honderdvijftig jaar gereformeerde kerkbouw' is boven-

dien bijzonder mooi en in glansdruk uitgevoerd. De ruim 350 illustraties maken het niet alleen tot een leesboek, maar ook tot een publikatie om in een verloren uurtje door te bladeren. Vooral de schitterende afbeeldingen in kleur in het hoofdstuk over de beeldende kunst na 1945 zijn het bekijken meer dan waard. Dankzij subsidie van het Prins Bernhardfonds en het ministerie van WVC kan de prijs naar verhouding van wat het boek biedt laag genoemd worden.

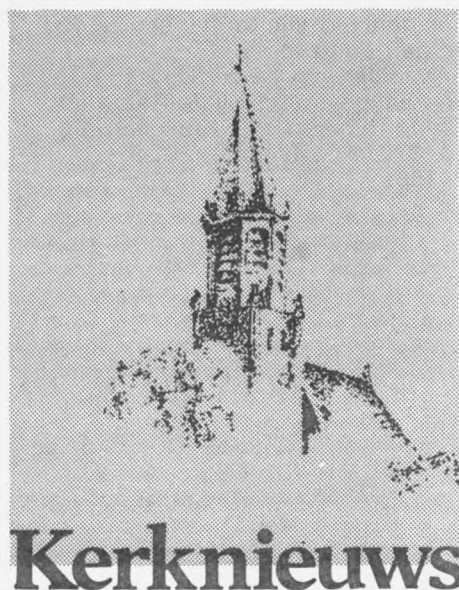
Dr. Regn. Steensma en Dr. C.A. van Swigchem: Honderdvijftig jaar gereformeerde kerkbouw. Uitgave: Kok, Kampen; 238 pagina's, 364 illustraties; prijs: 55 gulden.

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Tussen kerk en keuken

Gemeenteleden die zich in hun omgang beperken tot hun leeftijds-genoten doen zichzelf tekort. Dat heb ik niet van mezelf. Niemand minder dan Paulus heeft dit gezegd. Op een wat andere manier, dat geef ik onmiddellijk toe, maar toch... Leest U de brief van Paulus aan Titus maar eens na. Vooral dat gedeelte als het over de onderwijzingen gaat, die de oude (mag het ook oudere zijn?) vrouw aan haar jongere seksegenoten mag geven. Dit is een raad van Paulus waar ik in het dagelijks leven echt iets mee kan. Als het me tegenzit in huishoudelijke of andere beslommingen, pak ik mijn fiets en leg vijf minuten later mijn voeten onder en mijn problemen op tafel bij een goede vriendin en tegelijkertijd iets oudere zuster. Als de narigheid erg nijpend is liggen onze voeten gezusterlijk naast de problemen op tafel. „Dit mogen de kinderen beslist niet... Erg ongemanierd”, knikken wij wat dromerig tegen elkaar. Haar jongste kinderen zijn net zo oud als mijn oudste, dus alle kommer en kwel die me op gezette tijden overkomt, heeft zij al het hoofd geboden. Waterpokken, pubertijd, vriendinnetjes en te laat thuiskomen... (ik noem maar een dwarsstraat), je kan het zo gek niet bedenken of ze heeft er mee te maken gehad. Nu moet je er natuurlijk wel voor waken een niet al te volmaakte zuster uit te kiezen voor je ontboezemingen! Als je zelf een uitgesproken

slordige aard hebt en je gaat raad vragen aan iemand die niets liever doet dan kasten opruimen of keukens soppen, dan zal ze je niet begripend aankijken bij de bekentenis, dat de hele gangkast verstopt zit van de laarzen en dat je toch het paar van Pietertje niet kan vinden. Ongetwijfeld zal ze zeggen dat zij overal een vaste plaats voor heeft en nooit naar iets hoeft te zoeken. Dan ga je naar huis met een minderwaardigheidscomplex van heb ik me jou daar en dat kun je niet gebruiken. Zoek vooral iemand met dezelfde zwakheden als jij (ze mogen overwonnen zijn). Die weet waar je het over hebt. Het troostvolle is, dat die mensen er altijd zijn. Ik was vorige week bij mijn vriendin Fieke en zei na twee koppen thee en twee zoute koekjes mistroostig: „Ik ben een warhoofd, geloof ik... ik kom nooit toe aan de dingen die ik me voorgenomen had te doen.” Ze keek me aan en zei: „Ach kind... dat ken ik! Wat moet je nu echt doen en wat kun je laten zitten”. Dat was een erg wijze opmerking van haar, want toen ik er eens goed over nadacht waren er bij mijn voorgenomen bezigheden nog al wat dingen die zonder enig bezwaar weken konden blijven liggen. Opgelucht ging ik daarna de jongste uit school halen. Tijd genoeg om hem die middag nog voor te lezen. Belangrijk? Voor hem en voor mij wel!



Kerknieuws

Nederlands Gereformeerde kerk van Oegstgeest

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op drs. W. Janse, predikant van de gemeente van Loosdrecht.

Stichting Ned. Geref. Seminarie

Het Nederlands Gereformeerd Seminarie deelt u mee, dat het secretariaat m.i.v. bovengenoemde datum is overgegaan van: F.J. Kerkhof, Bark 56, 2991 JE Barendrecht naar: Ing. L.F. Venderbos Mgr. Bekkerslaan 13 2286 CA Rijswijk (ZH) 070-936411

Nederlands Gereformeerde Kerk van Zeist

Op 19 februari j.l. heeft drs. J. de Jonge in een drukbezochte avonddienst afscheid genomen van de gemeente, wegens vertrek naar de Nederlandse Gereformeerde Kerk van Hengelo.

In de preek naar aanleiding van 2 Cor. 4:1-15 legde de scheidende predikant de nadruk op het waardevolle van de schat in aarden vaten. Het gaat om de inhoud van een boodschap van het evangelie en niet om de boodschapper.

Ned. Geref. Kerk te Ede

Met ingang van 4 maart a.s. is het adres van de Ned. Geref. Kerk te Ede: Veenderweg 193. Diensten: wintertijd: 09.30 en 17.00 uur zomertijd: 09.00 en 17.00 uur Diaconie: G.J. Kroon, Van Kellstraat 3, 6721 VT Bennekom, tel. 08389-17428.

Ned. Gereformeerde Kerk te Baarn

Met ingang van zondag 5 maart 1989 zullen de diensten op zondag niet meer plaatsvinden in het kerkgebouw van de Chr. Geref. Kerk aan de Nassaulaan te Baarn, maar in de

aula van de Waldheimmavo, Vondellaan 2 te Baarn. Aanvang der diensten 10.00 uur.

Stichting Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk

Het jaarverslag over het afgelopen jaar bevat een overzicht van de voornaamste activiteiten van de Stichting, waarbij de nadruk valt op de christelijke hulpverlening aan mensen binnen en buiten de kerken, door professionele krachten, die de christelijke beleevingswereld van binnenuit kennen. Daarbij is samenwerking in verkennde zin mogelijk gebleken met de Chr. geref. zusterinstelling 'Het Anker'. Gewerkt wordt aan verbreding en verdieping van deze samenwerking.

De financiële situatie kan voor dit jaar (1988) positief worden beoordeeld, al blijft de financiële basis onzeker, zolang niet alle kerken bereid blijken f 9,- per jaar per lid bij te dragen. Dit is te merkwaardiger omdat de Stichting niet vrijblijvend handelt, maar in opdracht van de Centrale Diaconale Conferentie. Het in 1988 gestarte bureau te Zwolle, voornamelijk bestemd voor het noorden van ons land, heeft in een duidelijke behoefte voorzien. Het werk van de Stichting, dat zich gaandeweg blijft uitbreiden, omdat in ruwe trekken de verlening van assistentie bij gezinsproblemen, huwelijksmoeilijkheden, relatiestoornissen, problemen na echtscheiding en jong-volwassenenproblemen. Daarnaast worden toerustingscursussen gegeven aan ambtsdragers en ouders en gemeenteavonden gegeven. Samenvattend kan gesteld worden, dat de Stichting in toenemende mate door de kerken en haar leden wordt geconsulteerd, hetgeen een verblijdende ontwikkeling is.

Regionale Vergadering Enschede-Zwolle

Uit het persverslag Regionale Vergadering Enschede-Zwolle, gehouden op 16 februari 1989, citeren wij het volgende: Preparatoir examen van kand. J.J. Arnold. Kand. Arnold houdt zijn preekvoorstel over Mattheüs 4:1-11. Diverse aanwezigen geven hun oordeel over dit preekvoorstel. Vervolgens worden de andere punten van het examen afgewerkt. Na een kort beraad deelt de praeses mee dat de vergadering met blijdschap heeft besloten kand. Arnold beroepbaar te stellen tot het ambt van dienaar des Woords en dit te melden aan de pers. De beroepingsstukken van ds. J. de Jonge (Hengelo) worden in orde bevonden. De bevestiging zal zijn op 12 maart 1989.

De vergadering besluit tot het schrijven van een brief aan de kerk van Zwolle (scriba Lok) met de volgende inhoud:

De Regionale Vergadering heeft met

de door u onder 'e' aangehaalde zinsnede uit het regiobesluit („dat de handelingen van de betrokken ambtsdragers op 6 juni en 16 juni 1983, waardoor feitelijk een scheur werd getrokken in de gemeente, niet kunnen worden goedgekeurd”) de vijf broeders niet aangewezen als scheurmakers, maar heeft willen volstaan met de vaststelling van wat feitelijk gebeurde. De verantwoordelijkheid van de scheur in de kerk van Zwolle heeft de Regionale Vergadering bij de gehele toenmalige kerkeraad gelegd. Dit blijkt duidelijk uit de volgende zin uit hetzelfde regiobesluit: „maar tegelijk ook dat de kerkeraad een andere weg had dienen te volgen, in plaats van te schorsen zodat de regio-vergadering daarover haar afkeurend oordeel blijft uitspreken”.

Hieruit volgt dat u zich voor uw verzoek onder 'j' (dat de regio uit zal spreken dat de kerk van Zwolle, scriba Hoekstra, geen plaats kan en mag hebben in de Regionale Vergadering) niet kunt beroepen op de door u onder 'e' aangehaalde zinsnede uit het besluit van de Regio d.d. 23-10-1986.

De Regionale Vergadering herhaalt met aandrang het verzoek om met een Commissie, bestaande uit de broeders J.F. Arends, J. van Atten en A.M. van Leeuwen over deze dingen door te spreken.

Op kamers in Zwolle

Ga je studeren in Zwolle en je zoekt daar een kamer?

Dan kan de Stichting Diaconale Jeugdhuisvesting Zwolle (SDJZ) je misschien aan woonruimte helpen. De Stichting is opgericht door de Chr. Geref. Kerk en de Ned. Geref. Kerk (II) te Zwolle. Zij beheert een studentenhuus waar plaats is voor 14 studenten en 2 hoofdbewoners. Je woont zelfstandig, maar je behoort wel tot een christelijke woon-gemeenschap!

De kamers van dit huis worden aangeboden voor de duur van 1 à 2 jaar. Vraag een informatie/aanmeldingsformulier aan bij: Secretariaat SDJZ Staatsmanlaan 23 8014 TW Zwolle

Drs. F. Gerkema en drs. H. de Jong naar Bangui

Opnieuw mogen twee Nederlands Gereformeerde theologen een bijdrage leveren aan de predikantenopleiding in Bangui, hoofdstad van de Centraal Afrikaanse Republiek. Zo de Here wil zullen drs. F. Gerkema, predikant te Bilthoven en docent aan het Nederlands Bijbel Instituut in Bosch en Duin bij Den Dolder, en drs. H. de Jong, predikant te Amsterdam-Centrum en begeleider van theologiestudenten, in de maand maart gastcolleges geven aan de FATEB, de Faculté de Théologie Evangélique de Bangui. Deze faculteit neemt als Schriftge-

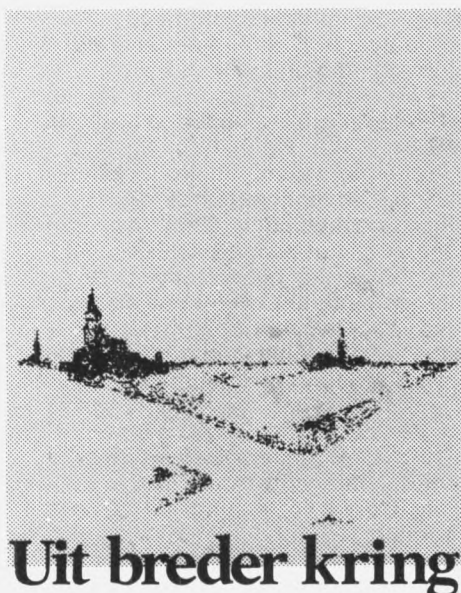


trouwe opleiding in de kerk van franstalig Afrika een sleutelpositie in en trekt studenten van Burkina Faso tot aan Madagascar. In de weken dat ds. Gerkema en ds. De Jong hun colleges geven, respectievelijk in de exegese van het Nieuwe en het Oude Testament, zijn de studenten vrijgesteld van het volgen van andere colleges. Deze intensieve collegemaand wordt met een examen afgesloten.

Beide docenten worden, daartoe afgestaan door hun kerkeraden, door de Commissie Bangui van de Stichting Evangelische Toerusting Afrika (EvTA) uitgezonden. Op uitnodiging van EvTA doceerde ds. De Jong al eerder in 1986 en 1987 in Bangui en gaf hij in 1988 mee leiding aan een geslaagde bijscholingsconferentie over ethiek en hermeneutiek voor afrikaanse theologen in Ouagadougou, Burkina Faso. EvTA is de kerkeraden van Bilthoven en Amsterdam-C bijzonder dankbaar voor hun medewerking. De uitzending wordt bekostigd door de Stichting. Op 17 maart hopen beide predikanten weer terug te keren.

Comité van aanbeveling: ds. G. van den Brink; ds. F. van Deursen; mr. dr. J. Meulink; prof. dr. A. Troost.

W. Janse
Secretaris Commissie Bangui
Oud-Loosdrechtsdijk 122
1231 ND Loosdrecht, 02158-1085
Giro 9710 of Bank 33.03.03.724
t.n.v. St. EvTA te Eck en Wiel o.v.v. Bangui.



Reformatische Bijbelschool Zeist (R.B.S.)

Ook dit jaar start de RBS weer met de éénjarige dagopleiding ZENDING EN EVANGELISATIE. Deze opleiding is voor mensen, die

- een beroepsopleiding op min. HBO-niveau, verpleegkunde o.i.d. hebben gevolgd
- en het uitoefenen van hun beroep willen verbinden met werk in dienst van zending, evangelisatie of gemeente-opbouw.

Dit zgn. 'tentenmakersprincipe' wordt ontleend aan de apostel Paulus. Hij verkondigde het Evangelie, terwijl hij z'n brood verdiende als tentenmaker. Veel zendingsorganisaties werken volgens dit principe. Je wordt hiervoor toegerust d.m.v. een grondige studie in

- bijbels-theologische vakken, zoals theologie en exegese OT en NT;
- ondersteunende vakken, zoals missiologie en cultuurgeschiedenis;
- praktische vakken, zoals bijbelstudievaardigheden en praktische evangelistiek.

In een stageperiode van $\pm$ 12 weken wordt werkervaring opgedaan in een missionaire situatie.

Wil je meer weten kom dan op de OPEN AVOND CURSUS ZENDING EN EVANGELISATIE

op vrijdag 28 april om 19.30 uur in het gebouw van de RBS. Medewerking wordt verleend door:

- Henk Jochensen - over de zending van het dienstmeisje van Naäman
 - Herman Takken - evangelist onder moslims
 - Willem en Mieke van Dis - landbouwkundige en verpleegkundige in dienst van de zending
 - Niek Tramper - directeur RBS
- Na een pauze zal er vanaf 19.30 uur

gelegenheid zijn tot het stellen van vragen en gesprek.

Een folder van de cursus kan worden aangevraagd bij de Reformatische Bijbelschool, Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist. Tel. 03404-24166.

Hongarije

in Tahi (Donauknie) te huur:

- kamers met kookgel. bij predikantswed. f 15,- p.p.p.n. Inl. 01100-28835 of 053-611969,
- vrijstaand huis met grote tuin f 500,- p.w. Inl. 04927-26881.

Psycholoog zoekt contact met

beroepskeuzeadviseur

om in de kop van Overijssel samen een adviesbureau te starten.

Reakties: Drs. G.S. van Dijk, 05210-17895.

GEZOCHT

Mensen die willen meedenken.

SIGNALEMENT

Gereformeerd: arm, rijk, oud, jong.
Interesse in kerk, maatschappij en cultuur.
Geen behoefte aan bevestiging van eigen mening.

AANGEBODEN

OPBOUW, abonnement: elke twee weken thuisbezorgd.
Artikelen over een groot aantal onderwerpen in een leesbare verpakking, voor f 55,- per jaar.

BELONING

Meer mensen die met u meedenken.

BEL NU 02154-23546

*„Ik ben de opstanding en het leven. Wie in Mij gelooft zal leven, ook al is hij gestorven.”
Joh. 11:25*

Vol vertrouwen en in kinderlijk geloof is in de HERE ontslapen onze oudste zuster en schoonzuster

ADRIAANTJE KAPER-VOS

gehuwd geweest met Wolter Kaper

op de leeftijd van 83 jaar.

Utrecht: F. Lakerveld-Vos

J. Zinkstok-Vos

Alkmaar: J. Wolzak

Utrecht: G. Vos-Boor

Wij hebben veel zorg om haar gehad. Ze laat nu een grote leegte achter, want ze nam een geheel eigen plaats bij ons in. Haar leven overziende zeggen we: Geloofd zij God, Die Zijn genade aan haar heeft grootgemaakt!

Fij en Jans

Utrecht, 27 februari 1989

Condoleantieadres:

mw. F. Lakerveld-Vos

Hijm. v.d. Berghlaan 172, 3571 PG Utrecht

De begrafenis heeft donderdag 2 maart plaatsgevonden.

CHRISTELIJKE POLITIEK? MIJ NIET GEZIEN

Alternatieve relaties, vrije abortus, euthanasie, druggebruik, AIDS. Geen onderwerpen om blij van te worden. Maar wel zaken om bij stil te staan. Want het gaat ons allemaal aan.

Ongehuwd samenwonen, emancipatiedwang, kinderopvang: het lijkt allemaal zo gewoon. Vandalisme, alcoholisme, eenzaamheid, zelfmoord. Ach, het zal mijn tijd wel uitdienen, denkt een aantal mensen. Kiest u voor deze moedeloze berusting? **De RPF doet dat niet!**

De RPF: een andere weg

Samen met de RPF kunt u een andere weg inslaan. Een weg, gebaseerd op Bijbelse normen en waarden. De RPF kiest voor een christelijke politiek. Op weg naar een vreedzame samenleving, waarin men zich niet bezighoudt met genetische manipulatie, een arbeidsplicht voor vrouwen of het van overheidswegen stimuleren van kinderopvang.

Word nú lid.

Dit is noodzakelijk voor uw toekomst en die van uw kinderen. Christelijke politiek is hard nodig. Vandaag al, maar zeker ook morgen. De RPF staat voor die christelijke politiek. Uw steun kan daarbij niet worden gemist. Geef u dus op als lid van de RPF.

RPF

Meld u aan als lid bij: **RPF**

Antwoordnummer 523

8070 VB Nunspeet

Bellen mag ook: 03412-56744



Daar kan ik achter staan



Hoe liefelijk zijn de voeten van hen die een goede boodschap brengen. Wanneer ik aan mijn catechisanten probeer duidelijk te maken wat het woord Evangelie betekent, dan grijp ik altijd weer naar het beeld van de heraut uit oude tijden. En ik schets hun de situatie van een volk of een stad in oorlog. Het leger is uitgetrokken, de vijand tegemoet. De bevolking blijft in spanning achter. Hoe zal het aflopen? Overwinning betekent afwending van het gevaar. Nederlaag betekent vreselijke benauwdheid, chaos, ontbinding. Gespannen ziet men uit naar de boodschapper met het bericht dat beslissend zal zijn voor het wel en wee van de bevolking. Als hij komt, dromt iedereen samen op het stadsplein om de boodschap te horen. En als de heraut het uitroept: „Gewonnen!”, ademt ieder op. Dat woord betekent vrijheid, vrede, harmonie, orde. Wat een heerlijk Evangelie (= goede boodschap)! En men wil de boodschapper misschien wel aan het hart drukken, zo blij is men met het bericht dat hij brengt. Hoe liefelijk zijn de voeten van hen die een goede boodschap brengen.

Hoe liefelijk zijn de voeten van hen die het Evangelie omroepen en rondbazuinen. Wat vroeger de heraut was, is vandaag de radio en de televisie. Niet alleen op de marktplaatsen maar tot in de afzonderlijke huizen dringt het geluid van de omroepen door. En dan noem ik het een zegen dat er een Evangelische Omroep is, die zo'n goede boodschap voor haar luisteraars en kijkers heeft. Een boodschap van heil en bevrijding. Een boodschap van overwinning op chaos en ontbinding. Een boodschap van herstel van harmonie en vrede op allerlei levensterreinen. De EO wijst helder en klaar naar Hem die ons bevrijdt naar lichaam en ziel en die ons leven een nieuw en heerlijk perspectief biedt. God verandert mensenlevens. Menig EO-programma geeft aan binnen welke grenzen, door God gesteld, het door Hem geschonken nieuwe leven zich in harmonie kan ontplooiën op allerlei gebied. En er wordt getuigd van de heerlijke orde die het gevolg is van gehoorzaamheid aan de Overwinnaar. Omroepen worden ook wel zendgemachtigden genoemd. Dat betekent dat elke bestaande omroep door de overheid gemachtigd is tot het uitzenden van haar boodschap. Zou je niet kunnen zeggen, dat de EO in bijzondere zin een zendgemachtigde is? Weet ze zich niet geroepen en gemachtigd door een hogere Zender? Omdat in menig programma van de EO Zijn stem ook werkelijk doorklinkt, voel ik mij met deze omroep verbonden. Niet kritiekloos overigens. Ik hoor ook bijgeluiden die de stem van de Zender vervormen. Niet altijd komt Zijn boodschap even zuiver over. Maar hoort dat niet bij de gebrokenheid van het leven tot aan de wederkomst van onze Heer? Daarom mag nooit een brenger van hemels nieuws zonder reserve worden omhelsd en bejubeld. Maar ik heb er in dit kader weinig behoefte aan de fouten en feilen van de EO, waar ik beslist niet blind voor ben, breed uit te meten. Bij mij overheerst de dankbaarheid dat dank zij de EO tussen vele anti-christelijke en pseudo-christelijke geluiden de stem van de Zender in de ether tot klinken wordt gebracht. En ze verdient het mijns inziens door vele christenen te worden gesteund om dat ook in de toekomst met nog meer kracht te kunnen blijven doen. Immers hoe liefelijk zijn de voeten van hen, die een goede boodschap brengen.

ds. J.C. Schaeffer
Ned. Ger. predikant te Apeldoorn



Ja, ik kan hier achter staan en meld me aan als lid van de Evangelische Omroep.

- ☐ Abonnee op Visie*. Ik betaal
☐ f 55,- per jaar of ☐ f 30,- per half jaar.
 en was wel/geen tientjeslid.
- ☐ Tientjeslid (zonder programmablad).
 f 10,- per jaar.

Naam: dhr./mw.** _____ voorl.: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

* hokje van uw keuze aankruisen.

** doorhalen wat niet van toepassing is.

De ingevulde bon in een open envelop (zonder postzegel)
 opsturen naar:
 Evangelische Omroep, Antwoordnummer 80,
 1200 VB Hilversum.



**Evangelische
Omroep**

Oude Amersfoortseweg 79a
 1213 AC Hilversum
 telefoon 035-882411